

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

112821
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOKLU ORTAMIN
ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARILARI VE
DERSE KARŞI TUTUMLARI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

112821
Eğitim Bilimleri
Yüksek Lisans Tezi

Sertel ALTINIŞIK
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Münire ERDEN

İstanbul, 2001

Y. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim yedinci sınıf sosyal Bilgiler dersinde, çoklu ortamın, öğrenci başarısı ve derse karşı tutumu üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu nedenle araştırmada deneysel yöntem kullanılarak çoklu ortamda ders gören bir grupla, bu ortamın kullanılmadığı bir grup karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın denekleri, Şişli Terakki Vakfı Okulları İlköğretim Okulu 1999-2000 öğretim yılında yedinci sınıfa devam eden öğrenciler arasından seçilmiştir. Araştırma doğal ortamda yürütüldüğü için, denek seçerken var olan şubelerin sınıf mevcudu ve grupların hazır bulunuşluk düzeyi dikkate alınmıştır. Deney ve kontrol grubu belirlenmesinde seçkisiz yöntem kullanılmıştır. Atama sonucu 7A deney, 7E kontrol grubu olmuştur. Deney ve kontrol grubunda toplam 46 öğrenci mevcuttur.

Araştırmada denel işlem çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretim programı, Sosyal bilgiler dersi, “Yurdumuz” ünitesi, işlenirken uygulanmıştır. Deney grubunda konu işlenirken öğretim araçlarından, bilgisayar, televizyon, video, slayt makinesi, tepegöz araçları kullanılarak konuyla ilgili görsel ve işitsel materyaller işe koşulmuştur. Buna karşılık kontrol grubunda da aynı konu benzer biçimde işlenmesine rağmen öğretim araçlarının kullanılmasına yer verilmemiştir.

Araştırmanın denecelerini sınamak amacıyla, çoklu ortamda ders gören grup ile bu ortamda ders görmeyen gruptaki öğrencilerin, ön test ve öntutum, sontest ve sontutum testlerinden aldıkları puanlar hesaplanmıştır. Bu puanlar dikkate alınarak ortalama ve standart sapmalar bulunmuştur. Deney ve kontrol gruplarının ön tutum ve öntest puanları kontrol altına alınarak, sontutum ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak amacıyla kovaryans analizi yapılmıştır. Araştırmanın bulguları, çoklu ortamın öğrenci başarısı ve derse karşı tutumu üzerinde, geleneksel öğretim ortamına göre bir farklılık yaratmadığını ortaya koymuştur.

SUMMARY

The main purpose of this research was to demonstrate the effects of multimedia learning environment on the achievement and the attitude of the seventh grade students of elementary school in the Social Sciences class and on their attitude towards this course. In the research which was carried out by means of experimental method two groups of students were compared. One group of students was taught traditionally and the other one was taught within a multimedia environment.

The subjects involved in this study were selected among the seventh grade students attending Şişli Terakki Vakfi Schools during the 1999-2000 academic year. Due to the fact that the research was carried out in a natural environment, the cognitive level of the students in question and their number in the classrooms were taken into consideration during the selection process. The groups were determined as experimental and control groups on the basis of random method. At the end of this determination 7A was identified as the experimental group and 7E the control. Both the control and the experimental groups were made up of 46 students.

Being an experimental operation the instructional program was realized within a multimedia environment and during this research it was applied as the unit "Our Country" was being taught in the Social Sciences class. During the teaching process of the unit with the experimental group the electronic sources such as computer, television, video, slight machine and overhead projector were used as well as the audio-visual aids related to the topic. On the other hand even though the same topic was taught to the control group in the same way, the electronic devices were not used.

In an attempt to test the hypotheses of the research, the grades earned from the pre-test, pre-attitude and post-test and post-attitude tests by the group of students being thought in a multimedia environment and those taught traditionally

were calculated. By taking these grades into consideration, the average grade and standard variation were found. In order to understand whether there was a meaningful difference between the post-test and post-attitude grades or not, a covariance analysis was done by controlling the pre-test and pre-attitude grades of both the experimental and the control groups. The findings of this research reveal that no differences are found with regard to gains in achievement and attitude in the multimedia group as compared to students attending traditional Social Sciences class.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Önemi.....	28
Problem Cümlesi.....	29
Denenceler.....	29
Sayıtlar.....	29
Sınırlılıklar.....	30
Tanımlar.....	30

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	31
Öğretmenlerin Çoklu Ortam Uygulamalarına İlişkin Görüşleriyle İlgili Araştırmalar.....	31
Çoklu Ortamın Öğrenci Tutumları ve Başarılarıyla İlgili Araştırmalar.....	34

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	43
Deney Deseni.....	43
Denekler.....	44
Veri Toplama Araçları.....	45
Denel İşlem.....	48

Verilerin Çözümlemesi.....	50
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM.....	51
Birinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum.....	51
İkinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum.....	54
BÖLÜM V	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
Sonuç.....	57
Öneriler.....	57
Uygulayıcılar İçin Öneriler.....	57
Araştırmacılar İçin Öneriler.....	58
KAYNAKÇA.....	59
EKLER.....	66
EK-1. Sosyal Bilgiler Dersi Soru Formu.....	67
EK-2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği.....	76
EK-3. Aday Cümlelerin Ayırıcılık Gücü	78
EK-4. Öğretim Programı.....	79
EK-5. Dağlarla İlgili Kavram Haritası.....	95
EK-5. Ovalarla İlgili Kavram Haritası.....	96
EK-5. Platoyla İlgili Kavram Haritası.....	97
EK-5. Akarsularla İlgili Kavram Haritası.....	98
EK-5. Göllerle İlgili Kavram Haritası.....	99
EK- 10 Akdeniz İklimi Bilgi Haritası.....	100
EK- 10 Akdeniz İklimi İle İlgili Grafik.....	101
EK- 10 Karadeniz İklimi Bilgi Haritası.....	102
EK- 10 Karadeniz İklimi İle İlgili Grafik.....	103
EK- 10 Karasal İklim Bilgi Haritası.....	104
EK- 10 Karasal İklim İle İlgili Grafik.....	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
3.1- Deneş Deseni.....	43
3.2- Grupların Başarı Ortalamalarına İlişkin Bilgiler.....	44
3.3- Pilot Ön Deneme Grubunun Alt Dağılımı.....	47
4.1- Grupların Öntest Sontest Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	51
4.2- Grupların Başarı Puanlarının Kovaryans Analizine İlişkin Bulguları.....	52
4.3- Grupların Öntutum Sontutum Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	54
4.4- Grupların Tutum Puanlarının Kovaryans Analizine İlişkin Bulguları.....	55

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde çoklu ortamın, öğrenci başarısı ve derse karşı tutumları üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma konusunun saptanmasında ve önerileri ile beni yönlendiren, manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim değerli hocam Yard. Doç. Dr. Feza Orhan'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım sırasında katkıları ile bana yön veren, araştırmanın her aşamasında ilgisini eksik etmeyen ve beni sürekli cesaretlendiren danışmanım Sayın Prof. Dr. Münire Erden'e; araştırmanın yönteminin oluşturulmasında ve ölçme araçlarının hazırlanmasında büyük katkıları gördüğüm, değerli eleştirileriyle beni yönlendiren hocam Sayın Prof. Dr. Ali Baykal'a; tez raporumu okuyarak eleştirileri ile eksiklerimi giderme yollarını gösteren Yard. Doç. Dr. Seval Fer'e, Dr. Sema Karakelle'ye ve Dr. Gülriz İmer'e; bilimsel katkı ve eleştirilerinden faydalandığım, arkadaşım Arş. Gör. Suzan Hatipoğlu'na; çalışmam boyunca güdüleyici yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Arş. Gör. Beyza Karadeniz'e, Bülent Yılmaz'a ve Bülent Alcı'ya teşekkürü borç bilirim.

Araştırmanın uygulanmasına imkan tanıyan Şişli Terakki Vakfı'na, ilgi ve desteğini esirgemeyen Sosyal Bilimler Bölümü zümresindeki tüm öğretmenlere, uygulamaya büyük bir içtenlikle katılan Sosyal Bilgiler öğretmeni İbrahim Tolunay'a teşekkür ederim.

Çalışmam süresince, sevgi ve anlayışımı gördüğüm, yapıcı eleştirileriyle beni yönlendiren sevgili eşim Kazım Altun'a gönülden teşekkür ederim.

Sertel Altınışık
Haziran,2001

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, araştırmanın önemi, problem cümlesi, denenceler, sayıltı, sınırlılıklar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Eğitim, insanlığın doğuşundan beri daima olagelmıştır; günümüzde uygarlık düzeyi ne olursa olsun süregelmektedir (Varış, 1978: 10). Günümüzde planlı ve programlı eğitim gereksinimi kendini daha çok hissettirmektedir; çünkü çağımızda bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi sonucu toplumlar arası kültürel etkileşim artmakta, herhangi bir alandaki yenilik hızla yayılmaktadır. Dolayısıyla bireylerin toplumlara etkin uyum sağlayabilmeleri için öğrenmeleri gereken davranış sayısı çoğalmakta hatta kimi zaman kavramlar, ilkeler, uygulamalarda bile değişiklikler olabilmektedir. Hızla değişen dünyada istendik davranışların yüksek verimle kazanılması gereği, plan ögesine ağırlık vermeyi bir başka değişle planlı eğitim yolu ile istendik davranışların verimli bir şekilde kazandırılmasını zorunlu kılmaktadır (Ertürk, 1991: 6-9).

Planlama sürecinin başlangıç noktasını oluşturan hedefler “Bir öğrencinin, planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan bir özelliktir.” (Ertürk, 1991: 25). Hedefler, sürecin yönünü belirtmesi açısından önemi elbette yadsınamaz. Ancak hedefler, onları etkilice kazandıracak yöntemleri ve araçları içeren eğitim durumlarının varlığı ve başarısı ile anlam kazanabilirler. İyi saptanmış ancak kazandırılmamış hedeflerin herhangi bir işlevsel değeri olamaz. Bu noktada, “Hedefleri etkilice kazandıracak bir eğitim durumları düzeni nasıl olmalıdır?” sorusunun yanıtı önem kazanmaktadır.

Öğrenme bireyin kendi yaşantısı yoluyla gerçekleşen içsel bir süreçtir ve doğrudan gözlenmemektedir. Bu içsel süreç dışardan düzenlenecek çeşitli etkinliklerle yönlendirilebilir. İşte“en genel anlamıyla hedefleri gerçekleştirme amacına hizmet eden etkileşimler bütünü” eğitim durumu olarak ifade edilmektedir (Demirel, 1996: 3). Eğitim durumlarının hangi öğeleri içermesi gerektiği sorusuna verilen yanıtlar, onu geliştirenlerin yaklaşımlarından belirgin biçimde etkilenmiştir. Geleneksel yaklaşımdan etkilenenler, eğitim durumlarını öğretmen ve içerik gibi iki temel öğeyle sınırlı görürken, daha çağdaş yaklaşımdan etkilenenler, öğrenci, içerik, araç-gereç, yöntem- teknik gibi pek çok öğeyi içeren, öğretmen rehberliğinde öğrencilerin doğrudan yaşantı geçirdikleri bir etkileşim bütünü olarak tanımlamışlardır (Demirel, 1996: 3).

Günümüzde çağdaş yaklaşım görüşü kabul görmektedir. Norton (1998) bugünün ve geleceğin öğrenme modelini, çeşitli açılardan ele alarak şekil 1’de görüldüğü biçimde ifade etmiştir.

	Günümüzdeki Öğrenme Modeli	Gelecekteki Öğrenme Modeli
1	Öğretmeler sunar, öğrenciler dinler.	Öğrenciler konuyu hazırlar ve sunar, öğretmen bu süreçte onlara rehberlik eder.
2	Konuyu öğrenmek için birlikte çalışırlar.	Öğrenmeyi öğrenmek ve problem çözme becerisini geliştirmek için birlikte çalışırlar.
3	Konular ayrı ayrı sunulur.	Konular bir öğrenme bütünüdür.
4	Öğrenmeler gerçeklere odaklıdır.	Öğrenmeler problemlere dayalıdır.
5	Öğretmen tek bilgi kaynağıdır.	Öğrenmek için pek çok zengin kaynak vardır.
6	Yazı en temel iletişimdir.	Kavramlar, çeşitli medya araçları kullanılarak keşfettirilir.
7	Değerlendirme ne kadar çok şeyin hatırlandığını gösteren ve öğretmene verilen dönüttür.	Değerlendirme, her bir öğrencinin problem çözebilme, bilgiler arasında ilişki kurabilme, bilgiyi sunma ve öğrenmeyi nasıl öğrendiği üzerine kurulur.
8	Okullar toplumdan ayrı ve soyutlanmışlardır.	Teknoloji dünyayı sınıfa, sınıfı dünyaya bağlar.

Şekil 1

Günümüz ve Gelecekteki Öğrenme Modeli

Norton, 1998 :32.

Şekil 1’de görüldüğü gibi çağdaş eğitim anlayışı, öğretmen ve öğrenci rollerini değiştirmiştir. Öğretmen, bilgiyi aktaran konumundan, rehberlik eden, öğrenciyi yönlendiren ve öğrenen konuma; öğrenci ise bilgiyi alan konumundan, etkin, bilgiye ulaşabilen, araştıran ve problem çözebilen konuma gelmiştir.

Öğrencinin bilgiye kendisinin ulaşmasını esas alan eğitim durumlarının, bu bilgilerin sunulmasına yardımcı olan materyaller ve öğretim araçlarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Teknolojik gelişmelere paralel ve çağın gerektirdiği eğitim anlayışı göz önünde bulundurulduğunda , bundan sonra tartışılması zorunlu olan eğitimin bilgi aktarıcı bir süreç mi yoksa öğrencinin bilgiye ulaşmasını sağlayan bir süreç mi olması gerektiği değildir. Tartışılması gereken konu öğrencilerin, gerek okulda gerekse okul dışında öğrenmelerini destekleyecek ve etkili biçimde öğrenmelerini olanaklı kılacak öğretim araç ve materyallerinden öğretim sürecinde nasıl yararlanmaları gerektiği olmalıdır.

Böyle bir gelişim ve dönüşüm ortamında eğitime bilimsel ve teknolojik bir nitelik kazandırma gereği ortadadır. Çağdaş eğitim, politikası, plan ve programları örgütsel yapısı ile bilimsel esaslara dayanmadığı, uygulamalarında teknolojik olanaklarından yararlanmadığı sürece bugünün toplumsal ve bireysel gereksinimlerine gerekli biçimde yanıt vermemektedir (Alkan, 1995:12). Eğitim sürecinde böylesi önemli bir etkiye sahip olan öğretim araç-gereçlerinin öğretim ortamıyla nasıl bütünleştirilmesi gerektiği öncelikle tartışılması gereken bir konudur.

Bu araştırmanın amacı, çoklu ortamın, ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yurdumuz ünitesini işleyen öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı tutumları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır.

Eğitim Teknolojisi

Eğitime bilimsel ve teknolojik bir nitelik kazandırmanın zorunlu olduğu bir çağda, eğitim ve teknolojinin birbirine ne yönde etki ettiğini, aralarında ne gibi ilişkilerin bulunduğunu incelemek eğitim teknolojisinin kavram ve kapsamını daha iyi anlamak bakımından yararlıdır.

Eğitim, insanın doğuştan kazandığı gizil güçlerin ve yeteneklerin açığa çıkarılmasına, onun daha güçlü, daha olgun, yaratıcı bir varlık olarak gelişme ve

büyümesine hizmet etmiştir. Teknoloji ise, insanoğlunun eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerden daha verimli biçimde yararlanabilmesine, onları daha sistemli ve bilinçli biçimde uygulayabilmesine yardımcı olmuştur. Böylece eğitim ve teknoloji insanoğlunun mükemmelleştirilmesi, kültürlenmesi ve geliştirilmesi, doğaya ve çevresine karşı etkili, egemen bir unsur haline gelmesinde etken olmuştur (Alkan,1998:12).

Yukarıda verilen genel çerçeve içinde, eğitim literatürlerinde “eğitim teknolojisi” tanımları değişik yazarlar tarafından çeşitli biçimlerde yapılmıştır.

Silverman (1968) eğitim teknolojisini, yapısal ve göreceli eğitim teknolojisi olarak iki gruba ayırmaktadır. Göreceli eğitim teknolojisi, yöntem ve araçları içermektedir. Yapısal eğitim teknolojisi ise öğretimsel problemlerin çözümlenmesi, değerlendirme araçlarının seçimi, geliştirilmesi ve istenilen öğretimsel çıktılarının elde edilmesi amacıyla kullanılacak teknik ve araçlar olarak tanımlanmıştır. Silverman yaptığı eğitim teknolojisi tanımında öğretimsel hedeflere ulaşmak amacıyla araç seçimi ve öğretimde kullanılan tekniklerin önemini vurgulamıştır. Dieuzeide(1971) de Silverman gibi eğitim teknolojisinin bir süreç olduğunu belirterek, bu süreçte araç ve yöntem değişkenleri üzerinde durmuştur. Dieuzeide’e göre eğitim teknolojisi, öğrenme öğretme biliminin, sınıf ortamı aracılığıyla, gerçek dünya şartlarına uygulanmasıyla elde edilen bilgiler bütünüdür. Bu süreç içerisinde geliştirilen her türlü yöntem ve araç da bu uygulamaya yardımcı olma amacını taşır.

Collier (1971) diğer yazarlardan farklı olarak eğitim teknolojisini sistem yaklaşımı açısından ele almıştır. Collier’e göre eğitim teknolojisi, öğrenme sürecini geliştirmek için oluşturulan her türlü sistemi, tekniği ve yardımı içermektedir. Böyle bir yapıda şu dört özellik önemlidir:

- Öğrencinin ulaşması hedeflenen amaçların tanımlanması,
- Öğrenilecek konunun öğretim ilkelerine göre analiz edilip, öğrenilmeye uygun biçimde yapılandırılması,

- Konunun aktarılabilmesi için uygun aracın seçilip kullanılması,
- Dersin ve derste kullanılan araçların etkililiğini ve öğrencilerin başarı durumlarını değerlendirmek için yöntemlerin kullanılması.

Cleary'ye (1976) göre eğitim teknolojisi, öğretim ilkelerinin uygulanabilmesi için oluşturulmuş yöntem ve teknikler bütünüdür. Diğer yazarlar eğitim teknolojisini tanımlarken araç ve yöntem-teknik değişkenleri üzerinde dururken Cleary ise araçtan çok yöntem ve tekniklerin düzenlenmesi üzerinde durmuştur.

Çilenti(1979) eğitim teknolojisini, davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenmeyle ilgili verilerine dayalı olarak, eğitimle ilgili ulaşılabilir insan gücü ve insan gücü dışı kaynaklarını, uygun yöntem ve tekniklerle akıllıca ve ustaca kullanıp sonuçları değerlendirerek, bireyleri eğitimin özel amaçlarına ulaştırma yollarını inceleyen bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Doğdu (1993) Çilenti'nin tanımına benzer bir tanım yaparak eğitim teknolojisinin ara yöntem, personel ve ortam düzenlemesi işi olduğunu belirterek, eğitim teknolojisinin bu değişkenleri sistematize eden bir metodoloji olduğunu belirtmektedir.

Alkan (1995), eğitim teknolojisi kavramını Collier ve Çilenti'nin tanımlarında olduğu gibi sistem yaklaşımı ile açıklamaktadır. Ona göre, eğitim teknolojisi, eğitim sürecinin işlevsel bir yapısıdır ve bu yapı içinde öğrenme ve öğretme süreçlerinin tasarlanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Alkan eğitim teknolojisini, eğitim programlarının bir ögesi olarak tanımlarken, Şimşek (1997) ise eğitim teknolojisini öğretim programının bir ögesi olarak tanımlamaktadır. Şimşek'e göre eğitim teknolojisi, insanın bildiklerini başkalarına nasıl öğreteceğini kendi kendine sormasıyla ortaya çıkan ve kalıcı bilgi vermek amacıyla öğrenme-öğretme sürecinde belirli yöntemleri uygulayarak, yararlandığı araç ve gereçleri en etkin bir biçimde kullanmasını amaçlayan bir bilim dalıdır

Yapılan tanımlar incelendiğinde görülüyor ki, eğitim teknolojisi kavramı başlangıçta bir grup araçlar, makineler, mekanizmalar topluluğu iken, sonrasında

işlevsel ve tümleşik yapılar doğrultusunda kapsamlı bir disiplin olma yönünde gelişme göstermektedir. Bugün artık “eğitim araçları” ya da “görsel-işitsel araçlar” terimleri alanı bütünüyle açıklanmaktan uzak, çok sınırlı ve alanın bütününe oluşturan çok sayıdaki öğelerden sadece birini ifade eden kavramlardır. “Eğitim Teknolojisi” kavramı da, genel olarak teknolojik ürünlerden eğitim alanında çeşitli hizmetlerde yararlanma anlamını ifade eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Alkan, 1998: 15).

Eğitim teknolojisinin dayandığı ilkeler aşağıda belirtilmektedir (Aksoy, 1989: 38, Alkan, 1984:53-55):

- Bilimsel kuram ve ilkeleri eğitim sorunlarına uygulama süreçlerini düzenleme,
- Eğitim sorunlarını rasyonelleştirme ve bilimsel araştırma konusu yapma,
- Eğitim kuramlarını eğitimin her alanında ve bir bütün içerisinde uygulamaya aktarma,
- Öğretim programlarının içeriğinde devamlılık sağlama,
- Öğretmenin ve diğer eğitim personellerinin etkinliğini artırma,
- Öğretme- öğrenme süreçlerini öğrenci yeteneklerine uyarlama ve eğitim yaşantılarının meydana gelen çevreyi başarılı biçimde kontrol etme,

Öğretim Teknolojisi

Öğretim teknolojisi de eğitim teknolojisinde olduğu gibi, eğitimciler tarafından farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Engler (1972) öğretim teknolojisi

kavramı üzerine iki farklı tanım sunmaktadır. Bu tanımların ilkinde, öğretim teknolojisi televizyon, bilgisayar, teyp, kitap gibi donanımların ve iletişim araçlarının uygulanışı olarak ele alınmaktadır. İkincisinde ise, daha kapsamlı olarak, öğretim teknolojisi, davranış bilimlerindeki araştırma bulgularının öğretim problemlerine uygulanması süreci olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 1999:3).

Öğretim teknolojisi tanımında öğretim süreçleri içinde kullanılan araç ve materyallere verilen önem Knezevich ve Eye (1970) tarafından yapılan tanımda vurgulanmaktadır. Öğretim teknolojisi öğrenme ortamlarının düzenlenmesi için gösterilen çabayla eşit hale gelmiştir, araç kullanılsın ya da kullanılsın, bireylerin davranışlarında ve öğrenme çıktısında meydana gelecek değişikliği sağlamak için öğrenme ortamında yapılan düzenlemeler öğretim teknolojisi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 1999: 4).

1970'lerin sonlarına doğru, öğretim teknolojisinin yalnızca teknoloji araçlarının öğretim ortamında kullanılması anlamına gelmediği, ancak öğretimi etkin kılmak için gösterilen etkinlikler bütünü olabileceği görüşünün önem kazandığı görülmektedir. Örneğin, Gagne (1987)' ye göre öğretim teknolojisi, öğrenen üzerinde özellikle öğrenme sonucu kazanılan yeterlikler ve davranışlar üzerinde odaklanmaktadır. Bu alanın sistematik bilgileri, insan davranışlarında öğrenme sonucu oluşan değişimin nasıl gerçekleştirileceğini açıklayan davranış bilimleri ile ilgili bilimsel araştırmalardan elde edilen teknik ve süreçler bütününden meydana gelmektedir (Yalın, 1999: 3).

Heinnich (1993) öğretim teknolojisini, insanların nasıl öğrendiği hakkındaki bilimsel bilgilerimizin öğretme ve öğrenme problemlerinin çözümü için uygulanması olarak tanımlamıştır.

Şimdiye kadar yapılan tanımlamalarda da görüldüğü gibi, her ne kadar öğretim teknolojisi ve eğitim teknolojisi kavramları birbirlerinin yerini alacak biçimde kullanılsa da, öğretim teknolojisini eğitim teknolojilerinden farklı

düşünme ve uygulama zorunluluğu vardır. Kavram olarak öğretim, öğrenme-öğretme ortamının etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında, eğitim kavramı ise, öğretimin yanı sıra, yönetim ve rehberlik gibi diğer eğitimsel etkinlikleri içermektedir. Dolayısıyla, öğretim teknolojisi, öğrenme-öğretme ortamının en etkin biçimde düzenlenmesi için gösterilen sistematik ve planlı etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 1999:4).

Eğitimi sistem yaklaşımı içinde ele alan öğretim teknolojisi, değinilen etkinlikleri yerine getirmede, televizyonla öğretimden, bilgisayar destekli öğretime, uydu iletişim sistemlerinden, etkileşimli videoya kadar değişik ve çağdaş öğretim-öğrenme yöntemlerini uygulamaktadır (İmer, 2000: 6).

Çoklu Ortam

Geçmişten günümüze doğru gelişerek öğretim ortamına giren her araç kendi özelliklerine göre öğretim ortamına katkıda bulunmuş ve eğitime yeni bir yön kazandırmıştır. Matbaa yazılı ve çizgili bildiriye milyonlarca çarpmış. Radyo sesli bildiriye denizlerden aşırılmış. Fotoğraf görüntüyü ölümsüzleştirmiş ama eylemi canlandıramıyordu. Görsel bildiriye optik ve manyetik şeritlerde canlılık kazandırılmıştı. Kağıt, film ve plak bildiriye alıp, yeniden aktarabilme özelliğine sahipti ancak işleyip yeni bir katma değer yaratamıyordu. Bu da bilgisayarla başarılı (Baykal,1997:27-28). Günümüzde, varolan araçların avantajlarından en etkili biçimde yararlanmak amacıyla, sınıf ortamlarında tek bir aracın kullanılması yerine iki ya da daha fazla aracın kullanılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu gelişmelerle birlikte çoklu ortam kavramı gündeme gelmiştir.

Çok ortamlı sistemlerin amacı, bir kişisel bilgisayar kontrolünde ses, görüntü, metin, müzik ve animasyon teknolojilerini birleştirmek ve ihtiyaçlar doğrultusunda bu bilgilerden faydalanmaktır. Bu yeni sistemde öğrencilerin etkin ve etkileşimli olarak konuya ve eğitime katkıda bulunması mümkündür. Öğretimin standart olması yerine öğrencilerin gereksinimlerinin dikkate alınması söz konusu olmaktadır (Kaptan,1999:165).

Çoklu ortama ilişkin tanımlamalar, birçok değişiklikler göstermekte ve genellikle belli dönemlerde var olan teknolojiye bağlı bulunmaktadır. İlk yıllardaki tanımlamalar iki ya da daha fazla araca yönelik bilgiler içerirken, son yıllarda ses/müzik, video, kullanıcı ile etkileşim, kullanım hakkı gibi özellikleri kapsar duruma gelmiştir. Kimi eğitimciler için çoklu ortam; bilgisayar ekranlarında metin, grafik ve animasyonların bir arada kullanılması ve belki de bunların işitsel bir boyut ile tamamlanması anlamını taşımaktadır. Zira bazı eğitimciler aynı anda birden fazla duyu organına hitap edilmedikçe çoklu ortamdaki söz edilmeyeceğini vurgulamaktadır. Görme gücü ve ses kombinasyonlarının birlikte kullanıldığı bir öğretimin çoklu ortamın değerini arttırdığı düşünülmektedir. Bu açıklamalara bağlı olarak çoklu ortam; bir elektrik kaynağına üçten fazla aracın bağlı bulunduğu bütünleştirilmiş bir ortam olarak tanımlanabilir. Bu tür bir işleve sahip ve yaygın kabul gören bir tanımlama, bilgisayar tabanlı öğretim ortamını ifade etmektedir (Dwyer, 1998:1).

Dillon (1998) çoklu ortamı, bireysel çalışma programları yoluyla öğretim ortamlarında ve programla ilgili hazırlanan materyallerin sunulduğu ortamlar olarak tanımlanmaktadır. Mark bu tanımlı yaparken araçtan çok öğretim materyallerinin önemini vurgulamıştır. Dawes (1999) ise, çoklu ortamın iletişim boyutu üzerinde durarak; çoklu ortamı, bilginin, iletişim araçlarıyla hızlı bir biçimde öğrenciye ulaştırıldığı ortamlar olarak ifade etmektedir.

Bu tanımlardan yola çıkarak çoklu ortam, dersin özelliği ve konunun örüntüsüne bağlı olarak eğitim ortamını zenginleştirmek ve öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla çeşitli araçlar yardımıyla öğretim materyalleri kullanılarak öğretimin gerçekleştirildiği ortamlar olarak tanımlanabilir.

Çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin katkılarını şu biçimde sıralamaktadır:

- 1- Çoklu ortamda ses, görüntü, metin, müzik ve animasyon teknikleri beraberce kullanılabildiğinden öğrencinin birden fazla duyu organına hitap ederek, öğrenmeyi kolaylaştırır,
- 2- Öğrenciyi öğrenme ortamında etkin hale getirerek, öğrencinin ilgi ve güdüsünü artırır,
- 3- Öğretmenin yükünü azaltarak, öğrencilerine daha fazla zaman ayırmasına neden olur (Kaptan, 1999: 165).

Çoklu ortamlarda, öğrenme hedeflerinin başarılı bir biçimde gerçekleşebilmesi için aşağıda verilen çoklu ortam teknolojilerinden en az iki ya da daha fazlasının ders ortamında kullanılması gerekmektedir. Bunlar;

- Dijital olarak kaydedilmiş müzik parçaları ya da müzik compact diskleri,
- Dijital video,
- Tamamen hareketli filmleri içeren videodisk veya birkaç dilin aynı anda kaydedilmesine olanak tanıyan ses kayıt sistemleri,
- Ses, resim ve animasyonlar içeren CD-ROM'lar,
- Hareketli grafikler,
- Videokasetler ve
- Bilgisayar aracılığıyla üretilen basılı materyaller (Dwyer, 1998:3).

Çoklu ortamlarda öğrenciler, kendi materyallerini oluşturabilmekte, geleneksel yöntemler yerine büyük değişiklikler içeren yöntemler kullanabilmektedirler. Aynı zamanda çoklu ortamların, farklı öğrenme stil ve yeteneklere sahip öğrencilere yardımcı olma amacını da taşıdığı görülmektedir. Öğrencilerin kendi yöntemleriyle öğrenmelerine izin verilmesi ve gereksinim duydukları konularla tekrar tekrar etkileşimde bulunmalarının sağlanması öğretimi daha bireysel bir hale getirmektedir. Bütün bu uygulamalar eğitsel yenileşme, iyileşme ve gelişmenin bir ögesi olarak eğitim süreci içinde yer almaktadır (Dwyer, 1998:8).

Çoklu Ortamda Kullanılan Araç ve Materyaller

Çoklu ortamla ilgili yapılan tanımlardan da anlaşıldığı gibi çoklu ortamın en önemli iki unsuru araçlar ve bu araçlara işlevsellik kazandıran öğretim materyalleridir. Araştırmanın bundan sonraki bölümünde bu unsurların, öğretim ortamıyla nasıl bütünleştirileceği tartışılacaktır.

Ancak bu tartışmadan önce, “Genel anlamda araç ve öğretim materyali denildiğinde anlaşılması gereken nedir? Bu faktörlerin öğretim ortamına kattığı üstünlükler nelerdir?” soruları yanıtlanacaktır.

Öğretim araçları, öğretimi destekleyen unsurlardır. Öğretimde kullanılan bu araçlar;

- Tepegöz projeksiyon makinesi,
- Slayt projeksiyon makinesi,
- Teyp-radyo,
- Kamera,
- Video-televizyon,
- Bilgisayardır.

Demirel (1995: 81), araçlara dayalı olarak yapılan öğretimin yararlarını şu biçimde belirtmektedir:

- 1- Öğrencilerin güdülenme düzeyleri artar,
- 2- Öğrenmeyi somutlaştırır,
- 3- Öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katar,
- 4- Verbalizmi önler, yani sözden ekonomi sağlar ve zamanı daha iyi değerlendirmeyi olanaklı kılar,
- 5- Öğrenilecek konular üzerinde daha etkili alıştırma ve pratik yapmayı sağlar.

Öğretim ortamında, araç kullanımının öğrencilerin derse karşı ilgisini arttırdığı, öğrendiği bilgileri hatırlamasında ve yeni durumlarda kullanmasında etkili olduğu yapılan bilimsel araştırmalarla da ortaya konmuştur. Öğretim sürecinde materyal kullanımı, öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişimi kuvvetlendirmekte ve öğrencilerin konuya ilgi duymalarını sağlamaktadır. Ayrıca eğlendirici, dikkat çekici ve öğrenme için anlamlı oldukları zaman öğrencilerin öğrenmeye yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemektedirler. Araçların öğretim sürecinde kullanılmaya başlanması ile birlikte, öğretmenlerin rolleri değişmiş ve böylece sınıflar, öğretmenin rehber olduğu, işbirlikçi öğrenmenin gerçekleşmesine olanak sağlayan ortamlara dönüşmüştür Akkoyunlu (1999)****.

Aşağıda çoklu ortamda kullanılan öğretim araçlarının temel özellikleri açıklanmaktadır.

Tepegöz Projeksiyon Makinesi : Öğretim ortamında en iyi bilinen ve en çok kullanılan öğretim araçlarından biridir. Tepegözün en önemli özelliği, saydam bir levha üzerindeki resim ve yazıları büyütürken bir perde ya da duvara yansıtılabilmesidir (Erden, 1997: 197).

Sınıf ortamında tepegöz, konunun anlatılmasına görsel açıdan destek olmaktadır. Öğretmen kendisi öğretim materyalini hazırlayabileceği gibi piyasada çeşitli konularla ilgili hazırlanmış hazır materyalleri de kullanılabilir.

Saydam hazırlanması sırasında modern teknolojiden yararlanmak da olanaklıdır. Gelişmiş fotokopi makineleri kağıt üzerindeki resim ve yazıları saydam üzerine çekebilir. Bu nedenle saydam tasarlanırken bilgisayar çıktılarından, çeşitli dergi ve kitaplardan elde edebileceğimiz resimlerden de yararlanmak olanaklıdır (Kaptan,1999:160).

Sosyal Bilgiler dersinde saydamlara bilgilerin dilsiz haritaları çizilerek bu haritalar öğrencilerle doldurulabilir. Saydamlar insan figürleri çizilerek oynatılabilir. Grafik ve şemalar gösterilebilir (Erden, 1997: 197).

Slayt Projeksiyon Makinesi : Slayt makineleri, fotoğraf negatiflerini duvara ya da perdeye yansıtan araçlardır. Çilenti (1997) Slaytların eğitim ortamına sağladığı üstünlükleri şu biçimde açıklamıştır:

- Bir sürecin aşamalar halinde öğretilmesine olanak sağlar,
- Küçük cisimlerin büyütülerek doğal renkleriyle incelenmesi olanağı verir,
- Kullanılması kolay ders aracıdır,
- Pahalı araçlar değildir,
- Hem bireysel olarak hem de kalabalık gruplarca kullanılmaya elverişli araçlardır.

FRTEM’de Sosyal Bilgiler dersi için hazırlandığı slaytlar öğrencilere dersle bağlantılı olarak gösterilmekte ya da öğretmen tarafından da slayt hazırlanabilmektedir.

Slayt makinelerin de ancak eğitim amaçlı olarak öğretim ilkelerine uygun slaytlar olduğu zaman etkili bir biçimde kullanılabilir. Slaytlar, Sosyal Bilgiler dersinde ülke ve şehirlerin, yer şekillerinin ve tarihi eserlerin tanıtımı gibi konularda etkili bir biçimde kullanılabilir (Erden, 1997: 199).

Televizyon ve Video : Televizyon ve videonun eğitime getirmiş olduğu en büyük yenilik aynı anda hem kulağa hem de göze hitap etmesidir. Eğitim ortamlarında televizyondan çok videodan yararlanılabilmektedir. Öğretim ortamında video tek başına kullanılabildiği gibi diğer öğretim araçlarıyla da kullanılabilmektedir.

Video ile öğretimin; öğretmene, öğrenciye ve süreçlere getirdiği yeni olanaklar ve kazandırdığı yeni boyutlar vardır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir:

- Öğrenmeyi yere ve zamana bağımlı olmaktan kurtarır.

- Planlı olması gereken öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekten planlı olarak ele alınmasını teşvik eder.
- Öğretim sürecinde, mikro öğretim gibi etkinliklerin gerçekten planlı olarak ele alınmasını teşvik eder.
- Bireysel ve grup öğretimine yeni olanaklar kazandırır.
- Bilginin sunuluşunda ve akışında düzen sağlar.
- Öğrenci tepkilerini gözleme olanağı verir.
- Hareket, renk ve ses boyutlarıyla öğrenmeyi kolaylaştırır.
- Sınıf dışı olgu ve olayları sınıf ortamına getirir.
- Somut ve kalıcı öğrenmeler sağlar (Kaptan, 1999: 163).

Videonun öğretim ortamında kullanılmasına ilişkin yapılan bir araştırmada şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. Öğrencinin derse karşı ilgisini arttırmaktadır.
2. Bilginin kazanımını kolaylaştırmaktadır.
3. Öğrencilerin derse karşı dikkatlerini yoğunlaştırmalarına yardımcı olmaktadır.
4. Öğretim ortamlarını zenginleştirmektedir (Tzetis,2000: 82-84).

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'nın Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek bir çok video filmi hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra okulların olanakları doğrultusunda öğretmen veya öğrencilerin konuyla ilgili çektikleri görüntüler de derste kullanılabilir. Video kaseti konunun başında öğrencilere konuyla ilgili bilgi vermesi amacıyla gösterilebileceği gibi dersin işlenişinde öğrenilenlerin görsel olarak desteklenmesi ya da konu bitiminde öğrenilenlerin pekiştirilmesi amacıyla da kullanılabilir.

Bilgisayar : Bilgisayar, diğer öğretim araçlarından farklı olarak öğretme ve öğrenme açısından benzersiz imkanlar sunan çok yönlü bir araçtır. Bilgisayarın eğitimdeki önemi ve bilgisayarı diğer araçlardan ayıran en önemli özelliği bir

üretim, öğretim, yönetim, sunu ve iletişim aracı olarak kullanabilmesidir (Yalın, 1999:123).

Eğitim sistemlerinde bilgisayardan genel olarak beş temel alanda yararlanıldığını belirtmek olanaklıdır. Bu alanlar, eğitim araştırmaları, eğitim hizmetleri, ölçme-değerlendirme ve rehberlik hizmetleri, bilgisayar öğretimi ve öğretme-öğrenme etkinlikleridir (İmer, 2000, S:7).

Bilgisayarın öğretimde kullanılmasının sağladığı yararları şöyle belirtmektedir. Bilgisayar:

- Öğretmenin işlevlerine olumlu katkılarda bulunur.
- Etkileşimli bir öğretme-öğrenme ortamı sunar.
- Öğrencilere kendilerini yeterli bulma ve dersi tekrar edebilme olanaklarını sağlar.
- Sınıf ortamında uygulanması güç olan keşfetme, sorgulama gibi öğretim stratejilerinin kullanılabilmesine olanak verir.
- Tehlikeli deney ortamlarının benzetim yoluyla hazırlanmasını ve her öğrencinin tek başına deney yapabilmesini olanaklı kılar.
- Renk, ses, hız, animasyon ve benzetim olanaklarından yararlanılabildiğini sağlar (Köksal ve Yavuz,1989:2).

Çoklu ortamda bilgisayardan üç biçimde yararlanılabilir. Bunlar:

1- İnternet: İnternet dünyadaki en geniş bilgisayar ağıdır. İnternet'i öğretmenler hem kendi gelişimleri için hem de öğrencileri yönlendirerek onların bilgiye ulaşma becerilerini geliştirebilecekleri bir araç olarak kullanmayı sağlayabilirler. Öğretmenler internetten aşağıda belirtilen biçimde yararlanabilirler:

- Diğer öğretmenlerin hazırladığı ders planlarını inceleyebilir,

- Kendi hazırladıkları ders planlarını internette yerleştirerek, başkalarının yararlanmasını sağlayabilir,
- E- posta adresleri ile farklı kaynaklara, farklı kişilere ulaşabilir, onlarla bilgi alış verişinde bulunabilir,
- Veri tabanından tarama yaparak, istediği bilgiye ulaşabilir,
- Tartışma gruplarına katılabilir,
- Farklı sitelerden, konusuyla ilgili bulduğu, resim, şema, grafikleri vb. sınıf ortamında kullanabilir,
- Disiplinlerarası bir yaklaşımla interneti öğretim programı ile kaynaştırabilirler. Ancak bunun için zümreler arası işbirliğine ve grup çalışmasına gereksinim vardır (Akkoyunlu, 1999, S:79).

2- CD-ROM: Genelde her konuda deneyerek öğrenme en etkin ve kalıcı öğrenme yoludur. Ne var ki, bazı deneyleri yapabilmeyen önkoşulları vardır. Böylesi durumlarda deneyin amaçladığı bilgi ve yeteneklerle öğrenmek gerekir. Çünkü ustalıklarla kullanıldığında yaşamı ve deneyi kolaylaştıran gerçek donanımlar gerekli eğitimi görmemişler için pahalı, tehlikeli ve güçlük verici olabilirler (Baykal,1984:110). CD-ROM'lar aracılığı ile bu özelliğe sahip konular rahatlıkla öğrenilmektedir.

Norton (1998) CD-ROM'ların öğretim ortamında kazandırdığı üstünlükleri şu biçimde sıralamaktadır:

- “Bu olursa ne olur ?” gibi sorularla öğrencilerin farklı şekillerde düşünebilmelerini sağlar.
- Sonuçları değerlendirebilecekleri, sentez yapabilecekleri ve hipotezler oluşturabilecekleri ortamlar yaratır.
- Öğrencilerin sonuçlardan genellemelere ulaşmalarını sağlar.

Sosyal Bilgiler dersinde CD-,ROM'lar, işlenen konuyu hatırlatmak, pekiştirmek veya ilk kez anlatmak için kullanılabilir.

3- Sunu Amaçlı Yazılım Programları: Sunu amacıyla hazırlanan yazılım programlarından olan power point'ten yararlanarak, konuyla ilgili oluşturulan kavram haritaları ve grafikler renkli ve hareketli olarak hazırlanıp sınıf ortamında kullanılabilir. Ayrıca power point'te konunun tekrarı ve öğrenilenleri pekiştirmek amacıyla, öğretmen tarafından basit oyunlar hazırlanabilir ve bu da öğrencilerin derse istekli ve ilgili olarak katılmalarına olanak yaratır. Tzetis (2000) Power Point kullanımı ile ilgili yaptığı araştırmasında, power point'tin öğretim ortamını zenginleştirdiğini ve öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde, power point aracılığı ile hazırlanan materyaller, bir kısmı sınıfın tümüne ya da grup çalışmasına yönelik basit oyunlar şeklinde, bir kısmı da öğretmenin yeni bir kavram öğretirken sunulabileceği, şekil, grafik, bilgi haritası, resimler olabilir. Hazırlanan materyaller, öğrencilerin kavram yanılgılarına ve öğrenme güçlüklerine sahip oldukları kavram ve konuların olmasına dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak bilgisayar, genel amaçlı bir makinedir. Bu nedenle öğrencilerin böyle ileri bir teknoloji ile tanışmalarının ve onu kullanabilmelerinin sağlanması öğrencinin sistemli düşünebilme, analiz edebilme ve yaratıcı yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin her derste her konuyu, en etkili programlar aracılığı ile bile olsa sadece bilgisayardan öğrenmeleri her zaman mümkün değildir. Bilgisayarda hazırlanan programlar sınıfta uygulanabilecek her türlü konunun öğretimi için uygun olmayabilmektedir (Orhan, 1995:5).

Çoklu Ortamda Araç ve Materyal Seçimini Etkileyen Faktörler

Öğretim materyali öğrenmeyi kolaylaştırıcı gereçlerdir. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ile birlikte çok çeşitli öğretim materyali üretilmeye başlanmıştır. Ancak, öğretim materyallerinin etkili olabilmesi için materyallerin konu alanına, öğrencilerin özelliklerine ve kazandırılmak istenen davranışa uygun

olarak seçilmesi ve öğretmenler tarafından iyi kullanılması önem taşımaktadır (Fidan ve Erden, 1991: 187).

Öğretim araç ve materyalin seçimini etkileyen bir çok faktör vardır. Bu faktörleri beş ana başlıkta toplanabilir. Bunlar;

1- Öğretmen Tutumları: Öğretmenlerin, öğretim materyalinin etkili bir biçimde kullanabilmeleri için öncelikle bu materyallerin yararlarına inanmaları ve kullanmaya istekli olmaları gerekmektedir. Marra ve Carrhellman (1999) öğretmenlerin teknolojiye karşı tutumları ile teknolojiyi kullanmaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, teknolojiye karşı olumsuz tutuma sahip öğretmenlerin sınıf içinde teknolojiyi verimli biçimde kullanmadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenlerin teknoloji ürünü araçlara olumsuz tutum geliştirmelerinin en önemli nedenlerinden biri bu araçları kullanacak bilgi ve becerilere sahip olmamalarıdır. Öğretim araçları büyük ölçüde öğretmen rehberliğinde kullanıldığı için, seçilen materyal ve aracın öğretmen tarafından kullanılabilmesi gerekir. Öğretmen kullanımda kendisini yetersiz hissettiği araçlar yerine, kendine güvenerek kullanabileceği ve öğrencileri kolaylıkla yönlendirebileceği araç ve materyalli tercih etmelidir (Kaptan, 1999:154).

2- Öğrenci özellikleri: Araç ve materyal seçiminde göz önünde bulundurulması gereken diğer bir ölçüt de, öğrenci özellikleridir. Öğretim ortamında kullanılan araç ve materyallerin öğrencinin gelişim düzeyine ve ön bilgilerine uygun olması gerekmektedir. İlköğretimin birinci döneminde öğrenciler somut işlemlerle düşündükleri için seçilen araç ve materyalin, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlayan renkli somut görsel materyaller olması tercih edilmelidir. İlköğretimin ikinci döneminde öğrenciler soyut işlemler dönemine geçtikleri için giderek daha sözel, soyut materyaller kullanılabilir.

Araç ve materyal seçiminde öğrencilerin gelişim düzeyleri kadar sahip oldukları ön bilgiler de önemli bir etkidir. Kullanılan materyalin içeriğinin öğrencilerin seviyelerine ve önbilgilerine uygun olması gerekir. Örneğin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan, yeryüzü şekillerinin iklimler üzerindeki etkisi ile ilgili hazırlanmış çok güzel bir öğretim materyali, bu konuda iklim ön bilgisi olmayan öğrenciler için sıkıcı ve anlaşılmaz gelebilir.

3- Öğretim Hedefleri: Öğretim araç ve materyalleri öğretim amaçlarına ulaşmak amacıyla kullanıldığı için, kullandığımız araç ve materyallerin dersin hedeflerine uygun olması gerekmektedir. Bir davranışın öğretiminde çok yararlı olan bir materyal, başka bir davranışın öğretimi için uygun olmayabilir. Ayrıca, belirli bir davranışın öğretiminde ve öğrenilmesinde kullanılacak en iyi, tek bir materyalden bahsetmek mümkün değildir, fakat aynı derecede etkili olabilecek birkaç seçeneğe indirmek mümkündür (Yalın, 1999:75).

4- Fiziksel Ortam Özellikleri: Araç ve materyal seçerken, öğretim ortamının büyüklüğüne, niteliğine ve öğrenci sayısına dikkat edilmelidir. Örneğin, tepegöz büyük salonlarda, kalabalık öğrenci gruplarıyla kullanılabilirken aynı şeyi televizyon için söylemek zordur. Film makinesini kullanabilmek için ise, ortamın karartılmış olması gerekir (Yalın, 1999:75).

5- Konu Alanının Özellikleri: Araç ve materyal seçiminde göz önünde bulundurulması gereken diğer bir ölçüt de, öğretilen konu alanının özellikleridir. Örneğin Fen Bilgisi dersinde basit bir deneyi, deney araçları kullanarak göstermek genellikle etkili bir yoldur. Ancak deney pahalı ya da tehlikeli ise, bu deney, öğrencilere video filmi, bilgisayar programı gibi gereçler yardımıyla öğretilmelidir (Kaptan, 1999:155).

Bu etkenler öğretme- öğrenme sisteminin öğeleri olup karşılıklı etkileşim içersindedirler. Birinin seçim, tasarım ya da kullanımı diğerlerinin seçim, tasarım ya da kullanımını doğrudan etkilemektedir. Örneğin, öğretmen öğrencilerine hedeflenen davranışları belirli bir yöntem ya da yöntemler kullanarak

kazandırmak istediğinde, öğrenci özelliklerini mevcut araç-gereçleri, kendi, bilgi ve tutumlarını dikkate almak zorundadır (Yalın: 1999:75).

Öğretim Materyalinin Hazırlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Öğretim materyallerinin hazırlanmasında gözetilen ilkeler, materyallerin türüne bağlı olarak değiştiği halde, tüm materyallerin geliştirilmesinde göz önüne alınabilecek ortak ilkeler Ergin (1995:64-84) tarafından şu biçimde sıralanmıştır:

- 1- Bir malzeme ne kadar anlamlı ise öğrenilmesi de o kadar kolaydır.
- 2- En iyi öğretim somuttan soyuta, basitten karmaşığa ve bilinenenden bilinmeyene doğru gidendir.
- 3- Öğrenme işlemine karışan duyu organları sayısı ne kadar çok olursa öğrenme o kadar iyi olur.
- 4- Bir kavramın genişliğini göstermek için çok sayıda örnekler sunmak gerekir.
- 5- Aynı özellikler birbirine göre algılanır.
- 6- Algı seçicidir.
- 7- Birbirinden kopuk bir şekilde bir doğru üzerinde uzanan objeler sürekli bir doğru gibi, açık ve kırılmış figürler tamamlanmış ve kapalı bir figür gibi görünür.
- 8- Bir figürün algılanması sadece bu elemanın özellikleri yoluyla değil, bu elemanı çevreleyenlerin de aracılığı ile olmaktadır.
- 9- Kapalı figürler açık figürlere oranla daha iyi kavranır ve hatırlanır.
- 10- Algılama birleştirici ve bütünleyicidir; birbirleriyle benzerliği ve yakınlığı olan nesne ve olaylar ilişkili olarak algılanır.
- 11- Önceden tanınan nesnelere, algılanan çoğu özelliklerini sürdürürler.
- 12- Derinliğin algılanması görelilik, doğrusal perspektif ve doldurulan alandan etkilenir.
- 13- Dikkat özellikle geçirilen ve yakın geçmişteki yaşantılara zıt olan durumlara ve yeniye çekilir.

- 14- Dikkati çekmesi ve üzerinde tutması için, bir mesajın elemanları karmaşık değil basit olmalıdır.
- 15- İnsanlar dikkatlerini ilgilerine, ihtiyaçlarına ve yaşantılarına göre yöneltirler.
- 16- Kullanılacak malzeme öğrencilerin özelliklerine (önbilgilerine ve gelişim özelliklerine) uygun olmalıdır.
- 17- Mesajın yer alacağı araç, kazandırılması öngörülen hedef davranışı oluşturabilecek nitelikte olmalıdır.

Bu ilkelerin yanı sıra, öğretmenin materyal hazırlarken ya da seçerken aşağıdaki soruları yanıtlaması gerekir:

- Materyal, eğitim programıyla uyumlu ve programı destekleyici nitelikte midir?
- Materyalin içeriğindeki bilgiler doğru ve güncel midir?
- Materyalde kullanılan anlatım türü açık ve anlaşılabilir mi?
- Materyal, öğrenciyi güdüleyici ve ilgisini çekici nitelikte midir?
- Materyal, öğrencinin derse katılımını sağlayabilir nitelikte midir?
- Materyal teknik özellikleri açısından yeterli midir?
- Materyalin etkinliği hakkında önceden elde edilmiş bilgiler var mı?
- Materyal, içerik açısından tarafsız ve öğretimsel nitelikte midir?
- Materyalin kullanımı için gerekli kullanım kılavuzları ve yazılı dökümanlar var mı (Mc Alpine & Weston, 1994: 19-30, Bulunduğu Eser:Şahin, 1999:31)?

Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Kullanımı

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarını belirleyen 1739 sayılı Milli Eğitimin Temel Kanunu'nda ilköğretimin amaç ve görevleri iki ana başlıkta özetlenmiştir. Bunlardan ilki her öğrencinin iyi bir vatandaş olması için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazanması, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesinin sağlamasıdır. Diğeri ise öğrencinin ilgi, istidat ve

kabiliyetleri yönünde yetiştirilerek hayata ve üst öğretime hazırlanmasıdır (Özçelik: 1992: 13).

Bu amaçlar ilköğretim basamağında kişisel bakımdan, insanlık ilişkileri bakımından ve ekonomik hayat bakımından belirtilen ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmeye çalışılır (M.E.B., 1995b: 13-19). Amaçları gerçekleştirmede her dersin kendi özel yapısına bağlı olarak bu genel amaçlara uygun yönlendirmeler yapılmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi açısından konu şöyle ele alınabilir: İlköğretim Programında Sosyal Bilgiler dersinin amaçları; yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları; toplumda insanların birbirleriyle ilişkileri; çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerinin geliştirme; ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerinin geliştirme olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Aşağıda amaç ifadeleri sunulmaktadır (M.E.B. İlköğretim Programı, 1995):

Öğrenciler bu derste;

1. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden,
 - a) Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı çalışkan, araştırmacı, inceleyici, fedakar ve fazilet sahibi iyi bir vatandaşı, mükemmel bir insan olarak yetiştirilir,
 - b) Şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar; milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletini ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar,
 - c) Her yönde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duyguları geliştirilir,
 - d) Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar, Türk milletine, bayrağına, Türk askerine ve Türk Ordusuna karşı sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler,
 - e) Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutar, millet ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler,
 - f) Türk inkılaplarının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkileri kavrar. Türk inkılaplarının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler,
 - g) Kanun kavramını benimser, kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu alışkanlığı kazanırlar,

h) Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar, bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlarlar,

i) Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır ve onlara karşı ilgi ve sevgi duyarlar,

j) Türkiye Cumhuriyetinin, insan haklarına dayanan milli demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olduğunu, cumhuriyet rejiminin özelliğini ve önemini kavrarlar,

k) İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlarlar, grup faaliyetlerine katılmamın başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler,

l) Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanıyarak onları korumak gerektiğini öğrenirler,

2. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden:

a) Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler,

b) İnsanları karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörülükle karşılamaları gerektiğini benimserler,

c) Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler,

d) Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamamın zorunluluğunu kavrarlar,

e) Kanun ve nizamlara karşı saygı duymayı ve seviyelerine göre devlet teşkilatımızı öğrenirler,

3. Çevreyi yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden:

a) Çevrelerini ve yurdu tanır, Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

b) Gerekli plan, kroki ve harita bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler,

c) İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş haline gelirler,

d) Bilimin ve teknik gelişmelerin insan hayatındaki etkilerini kavrar, kaşiflere bilim adamlarına karşı sevgi duyarlar,

e) Coğrafya olaylarının sebeplerini araştırmayı ve bu olaylar arasındaki bağlantı ve ilişkileri bulup çıkarmayı öğrenirler,

f) Çevre korunmasının günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar,

4. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden:

- a) Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar,
- b) Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler,
- c) Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler,
- d) Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar,
- e) İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yolları ile bunlar arasındaki ekonomik bağılıkları inceleyebilirler,
- f) Turizmin anlamını, özellikle bizim yurdumuz için önemini kavrarlar.

Yukarıda yer alan amaçlar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciyi toplumsal yaşama hazırlamayı amaçladığı ve sosyal bilgiler alanındaki hemen hemen tüm disiplinler ile ilişkili olduğu kolayca görülmektedir. Amaçlar çok genel olarak ifade edilmekle birlikte Sosyal Bilgiler alanında kazanılması gereken önemli bilgi ve becerilere işaret etmektedir. Amaçlarda hem bilişsel becerilere hem de duyuşsal özelliklere yer verilmiştir. Ayrıca bilişsel alanla ilgili amaçların büyük bir kısmı kavrama ve uygulama basamağında ifade edilmiştir (Erden,1997: 22).

Ülkemizde ilköğretim 4. ve 5. sınıflarında başlayan Sosyal Bilgiler dersi 10-12 yaş arası öğrencilere hitap etmektedir. Piaget'ye göre bu yaş grubunun bilişsel gelişim düzeyi somut işlemlerin sonu ve soyut işlemlerin başlangıç dönemlerine denk düşmektedir. Somut işlemler döneminde öğrenciler muhakeme yoluyla somut problemleri çözümlenme, korunumun kavranmasını anlayabilme ile sınıflama, sıralama, tersine çevirebilme başarısını göstermektedirler. 11 yaşın üstüne çıktığında ise özellikle ilköğretim ikinci kademedeki soyut işlemler döneminin özellikleri gözlenebilir. Bu dönemde soyut problemler üzerine fikir yürütme, bilimsel düşünebilme, sosyal ve kişisel konulara ilgi duyma görülmektedir. Ancak bu iki dönem birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmamaktadır. Bu nedenle sınıftaki her çocuğun aynı yaşta olsalar bile aynı döneme ait özelliklere sahip olmayacakları dikkate alınmalıdır.

Öğretmenlerin, öğrencilerinin çoğunlukla hangi bilişsel gelişim dönemi içinde bulduklarını bilerek, öğrenme ortamını ona göre ayarlamaları gerekmektedir

(Erden ve Akman: 1995:66-69). Buna göre ilköğretim birinci kısım 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin mantıklı ve soyut düşünme yeteneğinde artış görülmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin bağımsız bir biçimde araştırma yapma, kendi kendilerine çalışma ve öğrenme becerilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır.

İlköğretim ikinci kademedede (6.-8. sınıflar) ise öğrencilerin soyut düşünme yeteneği biraz daha gelişmektedir. Bu dönemde öğretmenler zihinsel gelişimi destekleyecek tedbirler almalıdır.

Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri birçok beceri ve alışkanlıkları diğer alanlarda da uygulayabilirler. Problem çözebilme, işbirliği, açık fikirlilik, eleştirel düşünebilme gibi özellikler kazandırılmış öğrenci, diğer konu alanlarına da bu becerilerini uygulayabilir.

Bu niteliklere sahip öğrenci yetiştirmek için öğretmene düşen görev, öğrencileriyle birlikte çalışmak ve gerekli uyarıcı materyalleri sağlayarak onların çevrelerini zenginleştirmektir. Sosyal Bilgiler dersinde uygulanan öğretim yöntemleri ve kullanılan araç ve materyal bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik seçilmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde bir çok öğretim yöntemi kullanılmakla birlikte, okullardaki uygulamalar gözleendiğinde, genel kavramların ve temel bilgilerin öğrenciye aktarılmasında sınırlı kalındığı ve bu nedenle de geleneksel olarak öğretmen ve ders kitabına bağımlı sözlü anlatım yönteminin kullanılmakta olduğu görülmektedir. Kullanılması gereken yöntemler açısından ilgili alanyazında; tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma, rol oynama, soru cevap, problem çözme, proje, inceleme-gezi gözlem, bireysel ve grup çalışmaları, beyin fırtınası, drama, benzetim, durum inceleme yöntemi gibi yöntemlerin Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabileceği belirtilmektedir (Alkan ve Kurt, 1998; Sönmez,1996; Erden, 1996; Erdem, 1992 ; Kısakürek, 1988; Binbaşıoğlu, 1981). Sosyal Bilgiler öğretimi alanında öğrenciye dönük, analiz edebilme, eleştirel düşünebilme,

sosyalleşme, bağımsız karar verebilme, araştırma ve inceleme yapma olanaklarını veren yöntemlerin kullanılması önerilmektedir (Alkan ve Kurt: 1998, S: 94).

Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler genelde öğrenci merkezli olmadığı, öğrencinin kendi hızına göre ilerlemesine olanak veren bireysel öğretim teknolojilerinin kullanılmadığı ilgili literatürlerde ve uygulamalarda görülmektedir (Uşun: 2000:65). Mock (1999) çoklu ortamın öğretimdeki etkisini inceleyen araştırmasında, çoklu ortamda gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilerin eğlenerek öğrenmesini sağladığını ortaya koymuştur. Ayrıca uygulanan öğretim programının öğrencileri memnun ettiğini ve öğrenmeyi daha aktif ve kalıcı kıldığını belirtmiştir. Şahin (2000) yaptığı çalışmada, çoklu ortamda gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler dersinin, öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Shea (2000); Mistlerjacson ve Songer (2000); Issa, Cox ve Killingsworth (1999)'un çoklu ortamın öğretimde kullanımıyla ilgili yaptıkları çalışmalarda, çoklu ortamın öğretim ortamına kazandırdığı avantajları şu biçimde belirtmişlerdir. Çoklu ortam,

- 1- Öğrenmede öğrencinin ilgisini uyanık tutar ve öğrencinin derse karşı motivasyonunu artırır.
- 2- Öğrenilecek konuyu görsel ve işitsel uyarıcılarla destekleyerek konunun anlaşılmasını kolaylaştırır.
- 3- Öğrenmede öğrencileri araştırma, inceleme ve gözlem yapma, dinleme ve okuma gibi çeşitli etkinliklere yöneltir.
- 4- Öğretimde ezberciliği önler, yaratıcı ve yapıcı düşünmeye olanak sağlar.
- 5- Öğretimde öğretmen öğrenci etkileşimini sağlar.
- 6- Öğrencilerin araç gereç kullanarak problem çözebilme yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olur.
- 7- Öğretmen açısından, sınıf içinde etkili zaman kullanımına olanak sağlar.

Sosyal Bilgiler derslerinin sıkıcı, durağan ve renksiz geçmesini önlemek, Sosyal Bilgiler dersi kapsamı içinde yer alan kavram, olgu ve ilkelerin öğretimini görselleştirmek, somutlaştırarak anlatabilmek, öğrenilenleri pekiştirebilmek ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayabilmek için öğretim sırasında, değişik araç gereç kaynakların kullanılmasını gerektirmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalarda belirtildiği gibi, öğretimde aracın kullanılması oldukça eski olmasına karşın, birden çok aracın öğretimde kullanılması yeni bir gelişmedir. Yurtdışında çoklu ortamın öğretim üzerindeki etkililiğini belirlemeye yönelik bir çok çalışma yapılmaktadır. Ülkemizde bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Bu durum, öğretimin çoklu ortamda gerçekleştirilmesine gerekli katkıyı sağlayamamaktadır. Dolayısı ile çoklu ortamın öğretim üzerindeki etkililiğinin belirlenmesi ancak bu konuda yapılabilecek yeni araştırmalarla ortaya konabilecektir. Bu düşünceden hareketle araştırmanın amacı, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin öğrenci başarısı ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemektir. Bu bağlamda, sınıf ortamında çeşitli öğretim teknolojileri araçlarından yararlanılarak bu araçlar aracılığı ile kullanılmak üzere öğretim materyalleri hazırlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Buraya kadar ulaşılabilen araştırmalarda desteklenerek öne sürülen açıklamalardan anlaşıldığı üzere, öğretimde çoklu ortamın kullanılması, kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda öğrenme ortamını çekici hale getirdiği için öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumlu yönde gelişmesini sağlamaktadır. Araştırmanın, ilköğretim okulu açısından, öğretim araçları kullanılarak öğrenciler için zengin öğretim ortamları oluşturma ve bu öğretim araçları ile nitelikli öğretim materyallerinin geliştirilmesi sürecine yardımcı olması umulmaktadır.

Araştırma sonuçlarının, Sosyal Bilgiler programı hazırlanmasında ve uygulanmasında eğitim uzmanları ve eğitimcilerle ışık tutması ve bu alanda yapılması düşünülen diğer araştırmalara da öneriler getirmesi beklenmektedir.

Problem Cümlesi

Çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretim, İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yurdumuz ünitesinin öğretiminde etkili midir?

Denenceler

Bu araştırmadaki denenceler aşağıda belirtilmiştir:

- 1- İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yurdumuz ünitesinin öğretiminde, deney ve kontrol grubunun başarıları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 2- İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yurdumuz ünitesinin, deney grubu öğrencilerinin tutum puanları ile kontrol grubunun tutum puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Sayıtlar

Bu araştırmadaki başlıca sayıtları aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Kontrol altına alınamayan değişkenler kontrol ve deney gruplarını aynı biçimde etkilemektedir.
- 2- Tutum ölçeği öğrenciler tarafından doğru ve samimi olarak cevaplandırılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 1- 1999-2000 Öğretim Yılı, Şişli Terakki Vakfı Okulları , İlköğretim I. Kısım iki şubede öğrenim gören 7. sınıf öğrencileriyle,
- 2- İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yurdumuz ünitesi ile,
- 3- Başarı testi bilişsel alanın bilgi ve kavrama düzeyindeki davranışlar ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Çoklu Ortam: Dersin özelliği ve konunun örüntüsüne bağlı olarak eğitim ortamını zenginleştirmek ve öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla çeşitli araçlar yardımıyla öğretim materyalleri kullanılarak öğretimin gerçekleştirildiği ortamlardır.

Eğitim Teknolojisi: Davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenmeyle ilgili verilerine dayalı olarak, eğitimle ilgili ulaşılabilir insan gücü ve insan gücü dışı kaynaklarını, uygun yöntem ve tekniklerle akıllıca ve ustaca kullanıp sonuçları değerlendirerek, bireyleri eğitimin özel amaçlarına ulaştırma yollarını inceleyen bilim dalıdır (Çilenti1979: 4).

Öğretim Teknolojisi: öğretim teknolojisi, öğrenme- öğretme ortamının en etkin biçimde düzenlenmesi için gösterilen sistematik ve planlı etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 1999:4).

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimle ilgili yapılan araştırmalar sonuçlarına göre iki grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi öğretmenlerin çoklu ortam ile ilgili görüşlerini yansıtan araştırmalar; diğeri de çoklu ortamın öğrenci başarısı ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisini ortaya koyan araştırmalardır. İlgili erişilebilen araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Öğretmenlerin Çoklu Ortam Uygulamalarına İlişkin Görüşleriyle İlgili Araştırmalar

Dwyer, Ringstaff ve Sandholtz (1990) dört yıl süren araştırmalarında, öğretmenlerin öğretim ortamında teknoloji kullanma becerilerinin gelişimini yıllara göre incelemişlerdir. İncelemeler sonucu öğretmenlerin kazandıkları beceriler şu biçimde özetlenmiştir:

- Öğretmenler, teknolojiyle tanıştıkları ilk yılın sonunda, teknolojiyi kendi geleneksel öğretim programını desteklemek amacıyla nasıl kullanacakları hakkında fikir sahibi olmuşlardır.
- İkinci yıl sonunda, öğretmenlerin teknoloji yardımıyla varolan programı daha hızlı yetiştirebildikleri, böyle olunca da sınıf ortamında geleneksel öğrenme yöntemlerinden farklı olarak problem çözme ve aktif öğrenmeye dayalı öğretim yöntemlerini kullanmak için zaman ayırabildikleri gözlenmiştir.
- Üçüncü yılla birlikte çoğu öğretmenin, öğrenme anlayışlarında değişiklik olduğu ve kendi aralarında kubaşık çalışma gibi etkinliklere karşı olumlu tutum geliştirdikleri, disiplinler arası projeler gibi yaklaşımları denedikleri görülmüştür.

- Araştırmanın son yılında, öğretmenlerin teknolojiyle bütünleşen bir öğrenme ortamı yarattıkları belirtilmiştir (Norton,1998:36).

Eğitimde araç kullanılmasının eğitim üzerindeki etkililiğine ilişkin en kapsamlı çalışma 1993 yılında Menas ve Olson tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar teknolojinin eğitimde kullanımına ilişkin araştırmaları gözden geçirmişlerdir. Araştırmacılara göre, elektronik teknolojilerinin kullanılmasının, yapısalcı yaklaşımın önemli bir parçası ve sınıfların yeniden yapılanmalarında önemli bir unsurdur. Araştırmanın sonuçları sınıf ortamında araç kullanımının;

- 1- Öğretmenlere zengin bir öğretim ortamı oluşturmada yardımcı olduğu, öğrencilere de daha zengin materyallerle çalışma olanağı sağladığı,
- 2- Öğretmenlere bilgi aktarıcısı değil, öğrencileri yönlendiren, destekleyen bir rol kazandırdığı,
- 3- Öğretmenlere mesleki anlamda gelişme ve eğitim programlarına ilişkin fikirlerini paylaşmaları için güvenilir bir ortam yarattığı,
- 4- Öğrencilerin yaptıkları işe daha çok dikkat ve özen gösterdikleri gözlenmiştir.

Piriçdane (1997) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler ders programı (amaçlar, içerik, yöntemler, araç-gereçler, süre ve değerlendirme süreçleri açısından) değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinden, şans yöntemi ile seçilmiş 10 okul oluşturmuştur. Araştırmada bu okullarda görevli öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretimi konusundaki görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda, öğretmenlerde Sosyal Bilgiler dersini farklı öğretme eğilimlerinin oldukça yaygın olduğu, öğretmenlerin geleneksel öğretim yöntemlerinden kurtulamadıkları ve çağdaş eğitim teknolojisi olanaklarından çok az yararlandıkları sonucuna varılmıştır.

İngiliz hükümeti 2002 yılında tüm öğretmenlerin network donanımını sağlamayı amaçlamış ve bu amacı gerçekleştirmek için büyük çapta araştırma

projesi başlatmıştır. Bu projeyi desteklemek amacıyla Dawes (1999) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada örneklem olarak büyük bir okul grubu seçilmiştir. Araştırma sürecinde öğretmenlere teknolojinin temel bilgileri verilmiş ve kullanıcı yeterliliklerine uygun olan etkenler tartışılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak, teknolojinin eğitim ortamlarında etkililiğinin sağlanması için öncelikle öğretmenlerin mesleki yeterlilik açısından geliştirilmeleri gerektiği sonucu çıkmıştır.

Marra ve Carrhellman (1999) tarafından yapılan araştırmada, üniversitede, lisans düzeyinde sınıf teknolojileriyle ilgili eğitim dersine kaydolmuş olan öğrencilerin kendi çalışma alanlarıyla ilgili eğitim konularını algılayış biçimleri incelenmiştir. Öğrencilerden dersleriyle ilgili çalışmalar yapmaları istenmiştir. Bu çalışmalarla, hizmet öncesi öğretmenlere, sınıflarda teknolojinin yapıcı kullanımıyla ilgili model oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmaları tamamladıktan sonra, öğrencilerden teknolojiyle ilgili edindikleri deneyime dayanarak gelecekteki eğitim kariyerlerinde teknolojiyi nasıl kullanacaklarına ilişkin görüşlerini anlatan kompozisyon yazmaları istenmiştir. Bu kompozisyonların çözümlenmesi sonucunda, çalışmalarında teknolojiyi sıkça kullanan öğrencilerin, sınıflarda teknolojinin yapıcı kullanımını tartıştıkları ve sınıflarda teknoloji kullanılmasını destekledikleri görülmüştür.

Uşan ve Ercan (1999) tarafından, İlköğretim Birinci Kademe İkinci Devrede görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğretimindeki yeterliliklerini saptamak amacı ile yapılan araştırmanın çalışma evrenini dört okul oluşturmuştur. Söz konusu dört okulda 100 öğretmenden oluşan örneklem grubu üzerinde anket uygulanarak gerçekleştirilen araştırmada öğretmenlere; Sosyal Bilgiler dersine hazırlanırken karşılaştıkları güçlükler, ders işlerken seçtikleri yöntemlere, dış uyarıcılara (pekiştireç, ipucu, dönüt-düzeltilme-katılım), dersin işlenişinde kullandıkları araç-gereçlere ve değerlendirme türlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde meslek ve alan bilgisi açısından yeterli olmadıkları yargısına ulaşılmıştır (Uşun:2000, S:62-63).

Hinostroze-Mellar (2000) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin, bilgisayarın eğitimde kullanımıyla ilgili tutum ve görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmacılar tarafından, iki öğretmenin bilgisayar başındaki çalışmaları, tartışmaları gözlenmiştir. Çalışma sonucunda, bilgisayarın öğretim kaynağı olarak kullanılması için, öğretim stratejilerinin ve öğretmenlerin sınıf içi yönetimdeki rolünün değiştirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Çoklu Ortamın Öğrenci Tutumları ve Başarılarıyla İlgili Araştırmalar

Apple, 1986 yılında “Geleceğin Sınıfları” projesiyle (Apple Classrooms of Tomorrow-ACOT) öğretmen ve öğrencilerin sürekli ve sistematik olarak bilgisayar kullanmalarının öğrenme ve öğretme süreçlerini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla Amerika’daki ilk ve orta derecedeki okulların bir kesitini yansıttığı düşünülen yedi uygulama sınıfında araştırma yapmıştır. Uygulama kapsamına giren sınıflardaki her öğrenci ve öğretmene, biri okulda biri de evde kullanılmak üzere iki bilgisayar verilmiştir. Okullara yapılan teknolojik desteğin yanı sıra, proje uygulayıcılarıyla sıkı bir ilişki içersine girilmiş ve bunun yanında üniversitelerle birlikte projenin gelişimini ve etkilerini gözleyebilmek için uzun vadede araştırma programı oluşturulmuştur. İki yılın sonunda araştırmada ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- Öğretmenler, kendilerine sağlanan imkanlar doğrultusunda bilgisayar kullanımına kolayca adapte olmuş ve olumlu tutumlar geliştirmeye başlamıştır.
- Öğrencilerin bilgisayar kullanmalarıyla birlikte, kendi aralarında işbirliği yapmaları ve birlikte problem çözme becerilerini geliştirmeleri sağlamıştır,
- Öğrencilerin bilgiye ulaşma, paylaşma ve yenilikçi düşünme kabiliyetleri öne çıkmıştır,
- Öğrencilerin, öğrenmeye karşı ilgi ve motivasyonu artmıştır,

- Öğretmenler, teknolojinin ders programlarıyla bütünleştirilmesinde öncü ve yenilikçi bir rol üstlenmiştir,
- Öğrencilerin okuldan uzaklaştırma, disiplin cezaları ve devamsızlıkları gibi durumlar bütün uygulama okullarında azalmıştır,
- Öğrencilerin başarı grafikleri yükselmiş, ayrıca öğrenciler uygulama dışındaki gruplardan daha başarılı olmuştur,
- Öğretmenler eski sisteme göre daha fazla çalıştıklarını ama kendilerini daha rahat ve başarılı hissettiklerini belirtmiştir,
- Uygulama süresince, öğrencilerin birbirleriyle daha fazla etkileşimde buldukları gözlenmiştir (Pappert, 1992).

Norman (1993) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerine Shakespeare'in farklı kişiler tarafından oynanan Hamlet oyununu CD-ROM'dan izlemeleri söylenmiştir. Araştırmacı, öğrencilerden dikkatlerini söylenenler ve oyuncular üzerinde odaklaştırmalarını istemiştir. Ayrıca öğrencilerden oyun seyrederken, oyunla ilgili düşüncelerini yazıp, yazdıklarını gerçek eleştirmenlerin yazdıklarıyla karşılaştırmaları beklenmiştir. Araştırmacı, çoklu ortamın, yazma , okuma ve video izleme gibi etkinliklerin öğretim ortamında birlikte kullanılmasının öğrencilere, değişik yaşantılar ve yansımali düşünme alışkanlığı kazandırdığını ileri sürmüştür.

Geban (1994) 1992 yılında yaptığı çalışmada bilgisayar destekli eğitimin, öğrencilerin Fen Bilgisi dersindeki başarıları ve Fen Bilgisine olan ilgisi üzerindeki etkisini incelemiştir. Orta ikinci sınıf seviyesinde 65 kişilik deney grubu ve 59 kişilik kontrol grubunun başarı testi ve ilgi ölçeği sonuçları karşılaştırılmıştır. Analizlere göre deney ve kontrol grubu arasında başlangıçta mantıksal düşünme yeteneği açısından fark olmadığı, uygulama sonunda ise bilgisayar destekli eğitimden faydalanan grubun başarıları ve ilgi açısından kontrol grubundan daha başarılı olduğu gözlenmiştir (Hamurcu, 1997, S: 277).

Namlu (1996) tarafından yapılan araştırmada, fen öğretiminde bilgisayar destekli işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin, öğrenci başarılarına etkisi

incelenmiştir. İlköğretim son sınıfa ait ünitenin öğrenilmesinde; bilgisayarın ders sunu ve alıştırma- tekrar aracı olarak kullanım biçimleri, bilgisayar destekli işbirliğine dayalı öğretim yöntemi, bilgisayar destekli eşli ve bireysel öğrenim uygulamalarıyla karşılaştırılmıştır. Toplam 73 kişilik üç öğrenci grubuna değişik yöntemlerle konu verilmiş, bütün gruplara ön test- son test uygulanmıştır. Aynı test 15 gün sonra tekrar verilerek kalıcılık belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ortaya koyduğu bulgular ışığında, bilgisayarın alıştırma-tekrar aracı olarak kullanımının, bilgisayar destekli eşli ve bireysel öğretim uygulamalarına göre öğrenci başarısı ve öğrenmenin kalıcılığını sağlamada daha etkili olduğu yargısına varılmıştır. Bilgisayarın sadece ders sunu aracı olarak kullanılması durumunda da bilgisayar destekli işbirliğine dayalı öğretim uygulamasının öğrenci başarısını sağlamada diğer uygulamalar kadar etkili olduğu ve aynı zamanda kalıcılık yönünden de daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Odabaşı (1997) tarafından yapılan araştırmada Yabancı Dil Bilgisi öğreniminde, bilgisayar destekli dil öğretim yöntemi ile geleneksel öğretim yönteminin etkililik dereceleri arasında öğrenci başarısı açısından farklılıklar incelenmiştir. Bu araştırmada kontrol ve deney grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Her iki gruba da deney öncesi ve deney sonrası başarı testi uygulanmıştır. Sonuç olarak grupların akademik başarılarında farklılık görülmemiştir; iki yöntemin de öğrenmeye olan katkısı eşdeğer bulunmuştur. Araştırmanın ortaya koyduğu bulgular ışığında, yabancı dil dilbilgisi konularının öğreniminde bilgisayar destekli öğretim yönteminin, geleneksel öğretim yöntemiyle aynı düzeyde etkili olduğu yargısına varılmıştır.

Dillon ve Gabbard (1998) yaptıkları araştırmada, çoklu ortamın öğretim ortamı üzerindeki etkisini araştıran deneysel çalışmalardan çıkan bulguları incelemiştir. Araştırmada,

- 1- Çoklu ortamın, öğrencilerin bilgiyi anlamada etkisi nedir?
- 2- Çoklu ortamın, öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi nedir?

3- Çoklu ortama karşı, öğrenci tepkilerindeki bireysel farklılıklar nelerdir? sorularına yanıt aranmıştır.

Sonuçlar, öğretimin çoklu ortamda gerçekleştirilmesi avantajının, öğrenci kabiliyetleri ve onların öğrenme stillerine bağlı olarak değiştiğini ortaya çıkarmıştır.

Issa, Cox ve Killingsworth (1999), üniversite ve liseye giden öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretim ile geleneksel öğretimi öğrenci başarısı açısından karşılaştırmışlardır. Sonuçlar, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin geleneksel öğretime göre daha avantajlı olduğunu, çoklu ortamda ders gören öğrencilerin dersi hatırlama oranlarının yüksek olduğunu; daha önce başarılı olan öğrencilerin akademik başarılarında pek farklılık olmamasına karşın, düşük puana sahip öğrencilerin akademik başarılarında olumlu yönde değişiklik meydana geldiğini, ayrıca çoklu ortamda öğretim gören öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirdiklerini göstermiştir.

Harrington (1999) tarafından yapılan araştırmada, istatistik kursuna devam eden öğrencilerin, geleneksel sınıf odaklı istatistik dersi alan öğrencilerle, düzenli ders almayıp yazılım odaklı içeriği kullanarak öğretim gören öğrencilerin başarı notları incelenmiştir. Sonuçlar, geleneksel öğretimde ders gören öğrencilerle, yazılım odaklı ders çalışan öğrencilerin başarı puanlarında bir farklılık olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bulgular, istatistik dersi alan öğrencilerin uzaktan eğitimle başarılı bir biçimde konuları öğrenebileceklerini ortaya koymuştur. Ancak, bazı öğrencilerin ek yardıma ihtiyaç duyabilecekleri ya da geleneksel öğretim ortamında daha başarılı olabilecekleri ileri sürülmüştür.

Pippert ve Moore (1999) yüksek lisans öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada çoklu ortamın öğrenci başarıları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmada iki grup oluşturulmuş, her iki gruba çoklu ortam içinde öğretim uygulanmıştır. Ancak birinci grup, öğretmen sunumunu esas alan basılı materyal ve çalışma yapraklarıyla öğretimi gerçekleştirirken, ikinci grup ise ilgi gruplarına

ayrılmış her bir gruba araştırma projesi verilerek öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1- İkinci grubun çoklu ortama karşı tutum puanlarının birinci gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür.
- 2- İkinci grubun akademik başarıları birinci gruba göre daha yüksek çıkmıştır.
- 3- İkinci gruptaki öğrenciler, çoklu ortamın onları öğretmenlerinden uzaklaştırdığını dile getirmişlerdir.
- 4- Ders öğretmenleri çoklu ortamın, öğretimin niteliğini arttırmaya katkıda bulunduğunu ve sınıf ortamında etkili zaman kullanımına olanak sağladığını belirtmişlerdir.

Woodrow ve Mayersmith (2000), yedi yıl sürdürdükleri araştırmada, teknolojiyi ortaöğretim Fen Bilgisi dersiyle bütünleştirdikleri bir öğretim programı uygulamışlardır. Araştırmada, öğrenci başarı notları, öğretmen raporları, programdan mezun olanlarla yapılan görüşmeler dikkate alınarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Çoklu ortam uygulamaları ile;

- Öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirdikleri,
- Öğrencilerin yeni bir etkinliği yapmada daha katılımcı oldukları,
- Öğrencilerin başarılarının olumlu yönde değiştiği

belirtilmiştir.

Mayersmith ve Pedretti (2000) ortaöğretim Fen Bilgisi dersinde yaptıkları araştırmada, teknolojiyle bütünleşen öğretim içinde, kız ve erkek öğrencilerin başarı ve tutumları arasındaki farka bakılmıştır. Araştırmacılar, teknolojiyle bütünleştirilmiş öğretimin tutum ve başarı açısından cinsiyet üzerinde bir fark yaratmadığını ancak bütün öğrencilerin başarı düzeylerini yükselttiğini ve öğrencilerin derse katılım oranlarını arttırdığını araştırmalarında ortaya koymuşlardır.

Smeets ve Mooij (2000) tarafından yapılan araştırmada ortaöğretim coğrafya dersinde çoklu ortamın, öğrencilerin akademik başarısı ile sınıf içi etkileşimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu amaçla üç plot okul belirlenmiş her okulda çoklu ortam sınıfları ve geleneksel sınıflar oluşturulmuştur. Araştırma iki yıl sürdürülmüştür. Öğrencilerin sınıf içi ve dışındaki davranışları kamera ile kaydedilmiş ve akademik başarıları test edilmiştir. Sonuçlar, çoklu ortamda ders gören öğrencilerin öğrenci-öğrenci, öğretmen-öğrenci arasındaki etkileşimin, geleneksel sınıflara göre çoklu ortam sınıflarının lehine önemli bir derecede farklılık gösterdiğini, ancak her iki grubun akademik başarılarında bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır.

Tzetzis (2000) yaptığı araştırmada ikinci üniversiteye devam eden öğrencileri denek olarak kullanmıştır. Araştırma, hergün birer ders saati olmak üzere toplam beş gün sürdürülmüştür. Bu süreçte her derste farklı öğretim araçları kullanılmıştır. Bu araçlar; tepegöz, bilgisayar aracılığıyla power point sunumu, videoteyp, CD-ROM ve video konferans sunumundan oluşmaktadır. Araştırmada bu araçların öğretim ortamındaki; a) çekiciliğe, b) dikkatin yoğunluğu üzerindeki etkisine, c) kullanılabilirliğe, d) konunun öğrenilmesi üzerindeki etkisine bakılmıştır. Bulgular şöyle özetlenebilir:

- 1- Video konferans sunumunun tepegöz sunumundan daha kullanışlı olmuştur.
- 2- Video konferans sunumunun, öğrencilerin derse karşı ilgilerini, power point ve tepegöz sunumuna göre daha olumlu yönde etkilemiştir.
- 3- Video konferans sunumunun, öğrencilerin bilgiyi anlamada ve öğrenmede, power point ve tepegöz sunumuna oranla daha çok yardımcı olmuştur.
- 4- Öğrencilerin derse karşı dikkatlerini toplamada video konferansın diğer araçlara göre daha büyük bir üstünlüğe sahip olduğu gözlenmiştir.
- 5- CD-ROM ve power point sunumunun, öğretim ortamını zenginleştirmede ve öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olmada tepegöze göre daha etkili olduğu ortaya konmuştur.

Mistlerjackson ve Songer (2000) “Küresel Bilim Adamları Olarak Çocuklar” adlı projelerinde, teknolojiyle bütünleştirilmiş öğretim programının öğrenci güdüsü ve akademik başarısı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. 6. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sekiz hafta sürmüştür. Araştırmacılar öğrencilerin program hakkındaki ön görüşlerini alarak düşük-orta ve yüksek olmak üzere üç ayrı güdü grubu oluşturmuşlardır. Daha sonra her grubu temsil eden ikişer öğrenci seçilmiştir. Öğretimin sonunda altı öğrencinin bireysel görüşü alınmıştır. Öğrencilerin programdan önce, farklılık gösteren güdü düzeylerinin, programdan sonra olumlu yönde benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ayrıca tüm sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını belirlemek amacıyla açık uçlu sınav yapılmış ve öğrencilerin program hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla her bir öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1- Öğrencilerin akademik başarıları daha önceki sınavlara oranla daha yüksek çıkmıştır.
- 2- Öğrencilerin bilgileri ve becerileri artmıştır.
- 3- Öğrencilerin programa yönelik olumlu yönde tutum geliştirdikleri ve programdan tatmin oldukları belirtilmiştir.

Shea (2000) yaptığı araştırmada bilgisayar destekli ve videoya dayalı eğitimin, öğrencinin derse karşı tutumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Bulgular, iyi tasarlanmış etkileşimsel video uygulamalarının öğrencileri derse karşı motive ettiğini, zaman kazandırdığını ve özellikle yardıma gereksinim duyan öğrencilerin zayıf yönlerini ön plana çıkardığını göstermiştir. Bunun yanında, başarı düzeyleri düşük olan öğrencilere dersi daha iyi anlama ve daha fazla tepkide bulunma imkanı vermiştir. Araştırmada başarı düzeyleri düşük olan öğrencilerin ders süresince düzeylerinin üzerinde performans gösterdikleri gözlenmiştir. Ayrıca, hem öğretmenler hem de öğrenciler teknoloji ortamında çalışmaktan duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir.

Large ve Beheshti (2000) ilköğretim 6. sınıfa devam eden 50 öğrenci üzerinde yürüttükleri araştırmada, öğrencilerin www ve geleneksel basılı materyalleri kullanarak yaptıkları ödevlerin niteliksel ve niceliksel olarak farklılığını incelemişlerdir. Araştırmacılar, öğrencilerin ödev yaparken www ve geleneksel basılı materyallerden nasıl yararlandıklarını incelemiş, bunun yanı sıra karşılarına çıkan olumsuzlukları ve sınırlılıkları gözlemişlerdir. Sonuçlar, her ne kadar www'nin bilgi ediniminde önemli bir katkısı olduğunu ortaya çıkarsa da, bu katkının CDROM ve basılı materyaller gibi elektronik kaynaklar için de söz konusu olduğunu belirtilmiştir. Araştırmacılar, www'nin kendi rakiplerini ciddi bir şekilde tehdit etmezden önce daha fazla bilgiyle donatılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Şahin (2000) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan teknoloji temelli çoklu ortamın öğretim üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma 1999-2000 öğretim yılında Karadeniz Ereğli'de bir devlet okulu olan Gazi İlköğretim 4. Sınıf öğrencileri arasında yapılmıştır. Bu amaçla çoklu ortamda ders gören grupla, geleneksel yöntemin kullanıldığı gruptaki öğrencilerin akademik başarıları karşılaştırılmıştır. Deneysel yöntem kullanılan araştırmada veriler, başarı testi, kişisel bilgiler formu ve her iki grupta yapılan gözlemler ile elde edilmiştir. Sonuçlar, çoklu ortamlarla öğretim yapan sınıftaki öğrencilerin başarılarının, geleneksel öğretim ortamında ders gören gruptaki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, çoklu ortamda ders gören öğrencilerin derste daha aktif oldukları gözlenmiştir.

Yukarıda belirtilen araştırmaların çoğu, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin öğrencilerin akademik başarılarında ve derse karşı tutumlarında olumlu bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle öğrencilerin derse karşı ilgilerini arttırmak ve kalıcı öğrenmelerini sağlamak amacıyla öğretim çoklu ortamlarda gerçekleştirilmelidir. Ancak az sayıda da olsa bazı araştırmalar çoklu ortamın öğretim ortamında olumlu etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur. Sorun, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin değerlendirilmesinden çok,

öğretmen, öğrenci ve araştırmacının çoklu ortamı algılayış biçiminden kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın deseni, denekler, veri toplama araçları, denel işlem, işlem basamakları, verilerin kaynağı ve cinsi ile kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

Deney Deseni

Araştırmada “Denk Kontrol Gruplu Öntest- Sontest Deney Deseni” kullanılmıştır (Erden 1993, S: 44). Desenin şeması tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1
Deney Deseni

Gruplar	Başarı Test	Tutum	Denel İşlem	Başarı Test	Tutum
Kontrol	B1	T1		B2	T2
Deney	B1	T1	Çoklu ortamında gerçekleştirilen öğretim programı	B2	T2

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarına araştırmanın başında Sosyal Bilgiler dersi 7. Sınıf öğrencilerine Yurdumuz ünitesi ile ilgili davranışlarını ölçmeyi hedefleyen başarı testi ve tutum anketi verilmiştir. Deney grubunda, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretim programı denel işlem olarak uygulanmış, uygulama sonunda ön test ve ön tutum, her iki gruba son test ve son tutum olarak verilmiştir.

Denekler

Araştırmanın deneklerini, 1999-2000 öğretim yılı, İstanbul il Merkezi Şişli Terakki Vakfı Okulları İlköğretim kısmına devam eden 7. Sınıf şubelerinden 7A sınıfındaki 20 ve 7E sınıfındaki 26 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada, kontrol ve deney grupları oluşturulurken sırasıyla aşağıdaki işlemler yapılmıştır.

- 1- Araştırma doğal ortamda gerçekleştirildiğinden denekleri gruplara atayarak grupların oluşturulması mümkün olmamıştır. Ancak, araştırmanın yürütüldüğü okulda yer alan tüm 7.sınıfların başarı ortalaması alınmış, bu sınıflar arasında başarı ortalaması en yakın iki sınıf, araştırma grupları olarak belirlenmiştir. Grupların ders ortalamalarına ilişkin bilgiler tablo 3. 2’de verilmiştir.

Tablo 3.2
:Grupların Başarı Ortalamalarına İlişkin
Bilgiler

Gruplar	Grupların Öğretim yılı İçindeki Sosyal Bilgiler Ders Ortalamaları
Kontrol Grubu	3,10
Deney Grubu	3,08

- 2- Bu iki sınıf random yoluyla deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır.
- 3- Buna göre 7A şubesi deney grubu 7E şubesi de kontrol grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplamak amacıyla İlköğretim 7. Sınıf ‘‘Sosyal Bilgiler’’ dersi ‘‘Yurdumuz’’ ünitesine ait başarı testi ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarını belirlemek amacıyla tutum ölçeği olmak üzere iki ölçme aracı, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçme araçlarının özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Başarı Testi:

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi 7. Sınıf ‘‘Yurdumuz’’ ünitesine ilişkin başarılarını ölçmek amacıyla test hazırlanırken aşağıdaki işlemler gerçekteştirilmiştir.

- 1- Okul eğitim programına bağlı kalınarak ünite hedef ve davranışları çıkartılmıştır.
- 2- Coğrafya ders kitabı, ansiklopedi ve dergilerden yararlanılarak belirtke tablosundaki davranışlar doğrultusunda, çoktan seçmeli 80 adet soru hazırlanmıştır.
- 3- 80 aday soru, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünden, ölçme ve program geliştirmede uzmanlaşmış üç öğretim üyesi ve şişli Terakki Vakfı Okullarında görev yapan beş Sosyal Bilgiler ders öğretneni tarafından, maddelerin öğrenci düzeyine ve ünite kapsamına uygunluğu açılardan değerlendirilmiştir.
- 4- Bu değerlendirmeler sonucunda 20 soru testten çıkartılmıştır.
- 5- Hazırlanan 60 soruluk başarı testi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması için şişli Terakki Vakfı okulları İlköğretim kısmındaki kontrol ve deney gruplarının yer almadığı farklı üç şubede bulunan toplam 60 öğrenciye uygulanmıştır.

Uygulanan testlerin SPSS programı ile madde çözümlenmeleri yapılmış, test istatistikleri (aritmetik ortalama, standart sapma, madde ayıricılık gücü, güvenilirlik tahmini) hesaplanmıştır.

İstatistiksel çözümlenmelere göre, ayıricılık gücü indeksi 0,32 ve üzerindeki, güçlük indeksi ise 0,26-0,55 arasındaki maddeler, araştırmanın ön ve son testine alınmıştır. Bu çalışma sonucunda toplam 51 soruluk bir test oluşturulmuştur (EK1). Kullanılan testin standart sapması 6,54, ortalama güçlüğü 0.45 ve KR-20 güvenilirliği 0,73 olarak bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği:

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarını belirlemek amacıyla 60 sorudan oluşan 5'li likert tipi tutum ölçeği hazırlanmıştır (EK2). Bu ölçekte öğrencilere Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili 30 olumlu ve 30 olumsuz cümle verilir, öğrencilerden her bir cümle için kendi görüş, duygu ve tutumuna en yakın bulunduğu seçeneği işaretlemesi istenmiştir.

Ölçeğin Hazırlanması:

Tutum ölçeği hazırlanırken aşağıdaki süreçler gerçekleştirilmiştir.

1- Araştırmacı tarafından Sosyal Bilgiler dersine uygun olmak üzere 80 cümle yazılmıştır.

2- 80 aday cümle, uzman kanısı alınması için Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünden, ölçme ve program geliştirme alanında uzmanlaşmış üç öğretim üyesi ve Şişli Terakki Vakfı okullarında öğretmenlik yapan üç Sosyal Bilgiler ders öğretmenine verilmiştir.

3- Uzman ve öğretmenlerin eleştirisi ve tavsiyeleri gözetilerek seçilen 60 aday cümleden oluşan ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması için Şişli Terakki Vakfı Okulları, Aral Lisesi ve Kuvayi Milliye İlköğretim okullarında, toplam 254 öğrenciye uygulanmıştır. Pilot çalışma yapılan okulların denek sayı dağılımı tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3
Pilot Ön Deneme Grubunun Alt Dağılımı

Pilot Okullar	Denek Sayısı
Şişli Terakki Okulları İlköğretim Kısmı	98
Aral Lisesi İlköğretim Kısmı	69
Kuvayi Milliye İlköğretim	87
Toplam	254

Pilot çalışma sonucu 60 aday cümlelerin her biri için ortaya çıkan ölçek madde ilişkisi (EK3) verilmiştir.

Alınan sonuçlara göre tüm tutum cümleleri için madde ölçek ilişkisinin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Turgut'unda belirttiği gibi (1995); korelasyon katsayısı 0.40 ve daha yukarı değerde ise madde çok iyi, 0.30-0.40 arasında ise iyidir. Bu gibi maddeler genellikle düzeltme gerektirmez. Ancak korelasyon 0.20-0.30 arasında ise, madde, zorunlu hallerde aynen kullanılabilir veya düzeltilebilir. Bu açıklamadan yola çıkarak tüm maddelerin korelasyon sonuçları incelendiğinde, maddelerin değiştirilmeden gerçek uygulamada kullanılabileceği görülmüştür. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach-alpha değerine bakılmıştır. Bu değer "0.97" olarak bulunmuştur. Bulunan bu değer yüksek seviyede bir güvenirlik olduğunu göstermektedir.

Denel İşlem

Araştırmanın deney grubu üzerindeki etkisini arttırmak için çoklu ortamda gerçekleştirilecek dersin ilkeleri ölçüt alınarak öğretim programı hazırlanmıştır (EK4). Kontrol grubuna ise müdahale edilmemiştir. Ders öğretmeni öğretimi, öğretim programındaki ilkelere uygun olarak gerçekleştirmiştir.

Çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretim programı hazırlanırken aşağıdaki işlemler yapılmıştır.

1- Hedef ve Hedef Davranışların Belirlenmesi

Sosyal bilgiler dersi 7. Sınıf “Yurdumuz” ünitesinin öğretiminde, MEB'nın programındaki amaçlar, davranış olarak ifade edilmeye elverişli hedeflere, bu hedefler de ölçülebilir hedef davranışlara dönüştürülmüştür. Belirlenen hedef ve hedef davranışların ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi için ilköğretim programında öngörülen hedeflerle tutarlılığı konusunda uzman görüşüne başvurulmuştur.

2- Eğitim Durumlarının Düzenlenmesi

Geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubu, ders öğretmenin hazırladığı öğretim programı doğrultusunda öğretim görürken, deney grubunun öğretimi için araştırmacı tarafından bir uygulama yönergesi hazırlanmıştır (EK4). Bu yönergelere uygun olarak araştırmacı tarafından öğretim materyalleri geliştirilmiştir. Ayrıca çeşitli kurum ve kuruluşlarda yer alan konuyla ilgili CD, video kaset, slayt, resim ve fotoğraf araştırması yapılmış, daha sonra ders öğretmenin onayı alındıktan sonra konuyla ilgili araç ve materyaller araştırmacı tarafından seçilerek öğretim sürecinde kullanılmıştır.

İşlem Basamakları

Araştırmada aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiş ve belirtilen düzen içinde yürütülmüştür.

1- Programa başlamadan önce, kontrol ve deney grubundaki tüm öğrencilere, araştırmacı tarafından hazırlanan 51 soruluk başarı testi ve 60 maddeden oluşan Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği uygulanmıştır.

2- Öğretim programı uygulanmadan önce, araştırmacı ve ders öğretmeni birlikte, deney grubu için hazırlanan öğretim programının etkili bir biçimde gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla 8 saat fikir alışverişinde bulunarak çalışmıştır.

3- Uygulama dört hafta (14 ders saati) sürmüştür. Uygulama sırasında:

a) Kontrol grubuyla, “Yurdumuz” ünitesi, öğretmene verilen hedef davranışlar ve kapsam doğrultusunda işlenmiştir.

b) Deney grubuyla ise, “Yurdumuz” ünitesi işlenirken hazırlanan öğretim programı çoklu ortamda gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan öğretim materyalleri ders sürecinde (kavram haritaları, grafikler, harita vb.EK5- EK15) tüm öğrencilere dağıtılmış, bunun yanı sıra geliştirilen görsel materyaller uygulama süresince sınıf panosuna asılmış, öğretim materyalinin küçültülmüş örneği ise öğrencilerin defterlerine yapıştırılmıştır.

4- Araştırmacı, uygulama süreci boyunca deney grubundaki dersleri izlemiş ve böylece öğretmenden kaynaklanacak istenmedik değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Her dersin sonunda öğretmen ve araştırmacı uygulamaya ilişkin görüş alışverişinde bulunmuşlardır.

5- Ünite bitiminde kontrol ve deney grubuna, öğretim programına başlamadan önce uygulanan başarı testi ve Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği tekrar uygulanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

- 1- Birinci denence ile ilgili verilerin çözümlemesinde, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi “Yurdumuz” ünitesindeki hedefleri ne derece gerçekleştirdiğini saptamak amacıyla başarı testinin, ön ve son test puanlarının ortalama ve standart sapmalarına bakılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının öntest puanları kontrol altını alınıp, grupların sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını ortaya koymak amacıyla kovaryans analizi yapılmıştır, anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.
- 2- İkinci denence ile ilgili olarak kontrol ve deney gruplarının ön ve son tutum puanlarının ortalama ve standart sapmalarına bakılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının öntutum puanları kontrol altını alınıp, grupların sontutum puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını ortaya koymak amacıyla kovaryans analizi yapılmıştır, anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, denencelerin sınanmasına ilişkin bulgular sunulmuş ve her bir denenceyle ilgili olarak elde edilen bulguların yorumu yapılmıştır.

Birinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci denencesi, “İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yurdumuz ünitesinin öğretiminde, deney ve kontrol grubunun toplam başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır” biçiminde ifade edilmiştir.

Bu denenceyi test edebilmek için, çoklu ortamda ders gören gruba, geleneksel sınıf ortamında ders gören gruptaki öğrencilerin, öntest ve sontest puanları hesaplanmıştır. Bu puanlar dikkate alınarak her iki grubun aritmetik ortalaması ve standart sapması bulunmuştur. Elde edilen değerler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1

Grupların Öntest Sontest Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Gruplar	Öntest			Sontest	
	N	X	S	X	S
Deney	20	20.40	5.70	33.05	6.22
Kontrol	26	21,69	5.56	30.69	6.27

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubunun öntest puan ortalamalarına bakıldığında kontrol grubunun 21.69 deney grubunun 20,40, sontest puan ortalamasına göre ise deney grubunun 33.05 kontrol grubunun 30.69 olup deney grubunun kontrol grubundan daha başarılı olduğu görülmektedir. Deney grubu ile kontrol grubu sontest ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için, deney ve kontrol gruplarının öntest puanları kontrol altına alınıp, grupların sontest puanları arasında kovaryans analizi yapılmıştır. Elde edilen değerler tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2
Grupların Başarı Puanlarının Kovaryans
Analizine İlişkin Bulguları

Varyans Kaynağı	KT	SD	KO	F
Gruplararası	62,84	1	111,03	4,017
Gruplar içi	1718,49	44	1188,36	
Toplam	1781,33	45	1299,39	

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi, çoklu ortamda ders gören öğrencilerle bu ortamda ders görmeyen öğrencilerin öntest ve sontest puanlarına uygulanan kovaryans analizi sonucunda F: 4.017 değeri bulunmuştur. Bu değer, 42 serbestlik derecesinde ve .05 anlamlılık düzeyindeki F tablo değeri olan 4.07’den küçüktür. Diğer bir değişle iki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ve elde edilen bulgular araştırmanın birinci denencesini desteklememiştir.

Çoklu ortamın öğrenci başarısı üzerindeki etkisi, araştırmacılar tarafından tartışılan bir konudur. Bazı araştırmacılar, çoklu ortamda öğretim yapan

öğrencilerin başarılarının geleneksel öğretim ortamında ders gören öğrencilere göre daha yüksek olduğunu savunmaktadır. Şahin (2000) çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin, geleneksel ortamda gerçekleşen öğretime göre, öğrenci başarısı üzerinde olumlu yönde etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bir kısım araştırmacı ise, çoklu ortamın başarılı ve başarısı düşük olan öğrenciler üzerindeki etkisini araştırmıştır. Issa, Cox ve Killingsworth (1999) yaptıkları çalışmada, çoklu ortamın daha önce başarılı olan öğrencilerin akademik başarıları üzerinde bir fark yaratmamasına karşın, düşük puana sahip öğrencilerin akademik başarılarında olumlu yönde değişiklik meydana getirdiğini ortaya koymuştur. Bazı araştırmacılar da çoklu ortamın öğrenci başarısı üzerindeki olumlu etkisinin, öğretmenlerin araç kullanımına karşı geliştirdikleri olumlu tutuma bağlı olduğunu savunmaktadır. Dawes (1999), araç kullanımının eğitim ortamlarında etkililiğini sağlanması için öncelikle öğretmenlerin araç kullanımına karşı olumlu tutum geliştirmeleri ve mesleki açıdan yeterli olmaları gerektiği belirtmiştir. Bazı araştırmacılar ise, çoklu ortamın öğrenci başarısı üzerindeki etkisini etkileyen faktörleri araştırmıştır. Dilon ve Gabbard (1998) yaptıkları çalışmada, öğretim ortamında çoklu ortamın avantajının, öğrenci yetenekleri ve onların öğrenme stillerine bağlı olarak değiştiğini belirtmiştir.

Yukarıda kısaca değinilen araştırma sonuçlarından anlaşılacağı gibi, çoklu ortamda gerçekleşen öğretim, farklı koşullar altında, öğrencilerin akademik başarılarında olumlu yönde etkilemektedir. Smeets ve Mooji (2000) yaptıkları araştırmalarında, çoklu ortamda ders gören öğrencilerin akademik başarılarında, geleneksel ortamda ders gören öğrencilerin akademik başarılarına göre, farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Bu araştırmanın bulguları, çoklu ortamın öğrenci akademik başarısı üzerinde hiçbir etkiye sahip olmadığını gösteren bu ve bezeri araştırmaları destekler niteliktedir. Ancak bu araştırmada çoklu ortamın yeterince etkili olmaması, diğer araştırmalarla etkisi belirlenen, öğretmen tutumu, kullanılan materyalin özelliği, uygulama süresi gibi etkenlerden kaynaklanabilir.

İkinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci denencesi, “İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yurdumuz ünitesinin öğretiminde, deney ve kontrol grubunun tutum puanları arasında anlamlı bir fark vardır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu denenceyi test edebilmek için, çoklu ortamda ders gören grupta, geleneksel sınıf ortamında ders gören gruptaki öğrencilerin, öntutum ve sontutum puanları hesaplanmıştır. Bu puanlar dikkate alınarak her iki grubun aritmetik ortalaması ve standart sapması bulunmuştur. Elde edilen değerler Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 4.3
Grupların Öntutum Sontutum Ortalamaları ve
Standart Sapmaları

Gruplar	Öntest			Sontest	
	N	X	S	X	S
Deney	20	2.78	0.69	2.89	0.60
Kontrol	26	2.57	0.64	2.55	0.61

Tablo 4.3’ te görüldüğü gibi deney ve kontrol grubunun öntutum puanlarına bakıldığında kontrol grubunun 2.57 deney grubunun 2.78, sontutum puanlarına göre ise deney grubunun 2.89 kontrol grubunun 2.55’tir. Bu durumda, deney grubunun tutum puanı kontrol grubundan daha yüksek olduğu görülmektedir. Deney grubu ile kontrol grubu sontutum ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için, deney ve kontrol gruplarının öntutum puanları kontrol altına alınıp, grupların sontutum puanları

arasında kovaryans analizi yapılmıştır. Elde edilen değerler tablo 4.4' te verilmiştir.

Tablo 4.4
Grupların Tutum Puanlarının Kovaryans
Analizine İlişkin Bulguları

Varyans Kaynağı	KT	SD	KO	F
Gruplararası	1216,36	1	73,04	0,123
Gruplar içi	70555,30	44	25455,20	
Toplam	717771,65	45	25528,24	

Tablo 4. 4'te görüldüğü gibi, çoklu ortamda ders gören öğrencilerle bu ortamda ders görmeyen öğrencilerin öntutum ve sontutum puanlarına uygulanan kovaryans analizi sonucunda F: 0.123 değeri bulunmuştur. Bu değer 42 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki F tablo değeri 4.07'den küçüktür. Diğer bir deyişle iki grubun sontutum ortalamaları arasında fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ve elde edilen bulgular araştırmanın ikinci denencesini desteklememiştir.

Çoklu ortamın, öğrencilerin derse karşı tutumları üzerindeki etkisi en az çoklu ortamın öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar kadar araştırmacılar tarafından tartışılan bir konudur. Bu alanda yapılan araştırmaların çoğunda araştırmacılar çoklu ortamın, öğrencinin derse karşı tutumu üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu savunmaktadır. Woodrow ve Mayersmith (2000), Mayersmith ve Pedretti (2000) ve Geban (1994) yaptıkları araştırmalarında, çoklu ortamda gerçekleştirilen öğretimin, geleneksel ortamdaki öğretime göre, öğrencilerin derse karşı tutumlarında olumlu yönde bir değişiklik

yarattığını belirtmişlerdir. Shea (2000) çoklu ortamda, iyi bir şekilde tasarlanmış öğretimin öğrencileri derse karşı motive ettiğini belirtmiştir.

Bazı araştırmacılar ise çoklu ortamda farklı tekniklerin kullanımının öğrenci tutumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Pippert ve Moore (1999) yaptıkları çalışmada, çoklu ortamda proje ve grup çalışmalarının, sunu yönteminin kullanıldığı gruba göre öğrenci tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Çoklu ortamın program üzerindeki etkisini inceleyen Mistlerjackson ve Songer (2000) çoklu ortamda ders gören öğrencilerin programa yönelik olumlu yönde tutum geliştirdiklerini savunmaktadır.

Yukarıda değinilen araştırma sonuçlarından anlaşılacağı gibi, çoklu ortamda ders gören öğrencilerin derse karşı tutumları üzerinde olumlu yönde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ancak bu araştırmanın bulguları yapılan araştırmaları destekler nitelikte değildir. Bu durum, araştırmanın kısa bir zaman içinde gerçekleştirilmesinden, öğrencilerin ilk kez böyle bir uygulamayla karşılaşmalarından ve öğretmenin araç kullanımına karşı tutumundan kaynaklanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, bir önceki bölümde verilen bulgulara ve yorumlara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen öneriler sunulmuştur.

Sonuç

Çoklu ortamda ders gören öğrencilerle geleneksel sınıf ortamında ders gören öğrencilerin derse karşı tutumlarında ve öğrenme düzeylerindeki farklılığı ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmanın sonuçları şu biçimde açıklanabilir;

1- Çoklu ortamda ders gören öğrenci gurubunun başarı puanları ile, geleneksel sınıf ortamında ders gören öğrencilerin başarı puanları arasında sayısal anlamda çoklu ortamda ders gören öğrenciler lehine bir fark bulunmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

2- Çoklu ortamda ders gören öğrencilerin tutum puanları ile geleneksel sınıf ortamında ders gören öğrencilerin tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak, uygulayıcılar ve araştırmacılar için bazı öneriler aşağıda yer almaktadır.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

1- Öğretmenler daha etkili öğrenme yaşantıları sağlayabilmek, sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarına daha uygun öğretim ortamları oluşturabilmek

için, hizmet içi eğitimden geçirilmeli ve bu alandaki en son gelişmeler hakkında bilgilendirilmelidirler.

2- Öğretim ortamında kullanılan öğretim araç ve materyalleri öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıran ve kalıcı öğrenmelerini sağlayacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

3- Öğretim ortamında kullanılan öğretim araç ve materyaller, öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1- Araştırma değişik gruplarda yapıp sonuçların birbirleriyle tutarlı olup olmadığına bakılabilir.

2- Araştırma bu çalışmada olduğu gibi 4 haftalık bir uygulama süresi ile sınırlı tutulmayıp uygulama en az bir yarı dönemde gerçekleştirilebilir.

3- Farklı öğretim araçlarının, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkisi araştırılabilir.

4- Öğretim araçlarının, öğrencilerin derslere karşı tutumları üzerindeki etkisi incelenebilir.

5- Bu çalışmada, okul öğrenmeleri üzerinde etkili olması beklenen öğretim araçlarının kullanımının ilköğretim Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenmeler ve öğrencilerin derse karşı tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Pratik nedenlerle sadece Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenmeler ve öğrenci tutumları üzerindeki etkisi incelenen bu faktörlerin, diğer derslerdeki öğrenmeler ve öğrenci tutumları üzerindeki etkileri incelenerek sonuçların karşılaştırılması yararlı olabilir.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, Buket. "İnternet'in Öğretim Sürecinde Kullanımı". **BTIE Sempozyum Bildiriler Kitabı**, Ankara, 1999.
- Aksoy, Meymet Emin. "Bilgisayar Kursundan Geçen Öğretmenlerin Bir Eğitim Aracı Olarak Bilgisayara İlişkin Tutumları." **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi, SBE, 1989.
- Alkan, Cevat, **Eğitim Teknolojisi : Kavram, Kapsam, Süreç, Ortam, İşgören, Uygulama**. Ankara: Yargıcıoğlu Matbaası, 1994.
- _____ **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: Atilla Kitabevi, 1995.
- _____ **Eğitim Teknolojisi. Disiplin, Kuram, Süreç, Ortam, Uzman, Uygulama**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1998.
- Alkan, Cevat ve Mehmet Kurt. **Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1998.
- Baykal, Ali. "Bilgisayarın Öğretim Sistemine Katkısı." **1. Türkiye Bilgisayar Kongresi**. Ankara, 1984.
- _____ "Fen Öğretiminde Etkin Yöntemler ve Yazılımlar." **Fizik Dergisi**. İstanbul. 1997.
- Binbaşoğlu, Cavit. **Özel Öğretim Yöntemleri**. Binbaşoğlu Yayınevi. Dördüncü Basım, Ankara: 1981.
- Çilenti, Kamuran. **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1988.

Clearly, A. **Educational Technology**. İmplications For Early and Special Education. New York, 1976.

Collier,A. **Colleges of Education Learning Programmes**. Washington: Commission on Intructional Tecnology, 1971.

Dawes. L., “Teachers and the National Grid for Learning” **Computer & Education**, 1999, 33: 235-252.

Demirel, Özcan. **Genel Öğretim Yöntemleri** Ankara, 1995.

Demirel, Melek. “ Bilgilendirici Metin Türünün ve Okuduğunu Kavrama Becerisinin Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Öğrenme Düzeyine Etkisi.”
Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, SBE, 1996.

Dieuzeide, H. **Educational Technology**. UNESCO,1971.

Dillon A., R. Gabbard, “Hypermedia As An Educational- Technology- Aa ReviewOf The Quantitativw Research Literature On Learner Comprehension, Control, and Style”. **Review Of Educational Research**. 1998, 68: 322-349.

Dwyer , Carol. “Eğitimde Çoklu Ortam”. Çeviren: Nadir Çeliköz. **Eğitim ve Bilim**. 1998, 22: 3-8.

Doğdu, Süleyman ve Z. Arslan. **Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim Araç- Gereçleri**. Ankara: Meteksan Yayınları, 1993.

Erdem, Mukaddes. **İlköğretimde Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İçeriklerinin Düzenlenişindeki ilkeler**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1992.

Erden, Münire. **Eğitimde Program Değerlendirme**. Ankara: Pegem Yayınları,1993.

_____ **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. İstanbul: Alkım Yayınevi, 1997.

Erden, Münire ve Yasemin Akman, **Eğitim Psikolojisi: Gelişim Öğrenme-Öğretme**. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1995.

Ergin, Akif. **Öğretim Teknolojisi (İletişim)**. Ankara: Pegem Yayınları, 1995.

Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkentaç Yayınları, 1991.

Fidan, Nurettin ve Münire Erden. **Eğitime Giriş**. Ankara: Ferda Matbaacılık, 1991.

Hamurcu, Hülya. "Fen Bilgisi Öğretiminde Teknoloji Kullanımı" **Eğitim Sempozyumu**. (10-12 Nisan 1997). İzmir, 1997

Harrington D. , "Teaching Statistics – A Comparison of Traditional Classroom And Programmed Instruction/ Distance Learning approaches". **Journal of Social Work Education**. 1999, 35: 343-352.

Heinich, Robert. **Instructional Media and Technologies for Learning**. Ohio. Von HoffmannPress, 1996.

Hinostroze.E., H. Mellar, "Teachers Beliefs About Computers" **Journal of Educational Computing Research**, 2000,22: 397-409.

Kaptan, Fitnat. **Fen Bilgisi Öğretimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1999.

Karasar, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler.** Ankara, Pars Matbaacılık Sanayii, 1982.

Kısakürek, Mehmet Ali. "Özel Öğretim Yöntemleri Sosyal Bilgiler Öğretimi." **Anadolu Üniversitesi A.Ö. F. Eğitim Önlisans Programı. A.Ö.F. Yayınları, 1996, 221:30-34.**

Köksal, Metin ve Hülya Yavuz. "Bilgisayar Destekli Eğitimin Başarıya Ulaşmasını Etkileyen Faktörler." **8. Ulusal Bilişim Kurultayı (27-29 Eylül 1989).** İstanbul: 1989.

Large A. , J. Beheshti, "The Web as a Classroom Resource" **Journal of the American Society For Information Science.** 2000, 51: 1069-1080.

İmer, Gülriz. **Eğitim Fakültelerinde Öğretmen Adaylarının Bilgisayara ve Bilgisayarlı Eğitimde Kullanmaya Yönelik Nitelikleri.** Eskişehir :Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000.

Issa RRA., RF: Cox and CF.Killingsworth, "Impact of Multimedia- Based Instruction on Learnig and Retention" **Journal of Computing in Civil Engineering .** 1999, 13: 281-290.

Marra RM., AA. Carrchellman, "Undergraduata Education Students Perspectives On Classroom Technologies " **Journal Of Educational Computing Research.** 1999, 21: 283-303.

Means, B. ve K. Olson. **Supporting School Reform With Educational Technology.** Restructuring Schools With Tecnology, Boston: 1996.

Mayersmith,J., E. Pedretti and J. Woodrow “Closing of the Gender-Gap in Technology Enriched Science Education” **Computer & Education**, 2000,35:51-63.

M.E.B. **İlköğretim Programı**. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1995b.

_____ **İlköğretim Okulu Programı**. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2846, Ankara, 1995.

Mistlerjacson M., NB: Songer. “Student Motivation And Internet Tecnology- Are Students Empowered To Learn Science.” **Journal Of Research In Science Teaching**. 2000, 37: 459-479.

Mock, A. “Using Computers to Design Historical Communities” **Social Education**, 1999, September.

Namlu, G. Ayşe. “Fen Öğretiminde Bilgisayar Destekli İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1996.

Norton, Priscilla and K.M. Wiburg. **Teaching With Technology**. New York, 1998.

Odabaşı, Ferhan. “Bilgisayar Destekli Dil Öğreniminin Geleneksel Sınıf Öğretimiyle Karşılaştırılması.” **Eğitim Sempozyumu**. (10-12 Nisan 1997), İzmir, 1997.

Orhan, Feza. “Bilgisayar Ders Yazılımlarının Değerlendirilmesi İçin Bir Model Önerisi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, SBE, 1995.

Özçelik, D. Ali. **Eğitim Programları ve Öğretim**. Ankara: ÖSYM Yayını, 1992.

Pappert, Seymour. "Apple Classrooms of Tomorrow- ACOT." **Apple ACOT Projesi Raporu**. USA, Memphis Tennesse: April 1992

Pippert TD., HA. Moore, "Multiple Perspectives on Multimedia İn The Large Lecture." **Teaching Sociology**. 1999, 27: 92-109.

Pirinçdane, Meryem. "İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Ders Programının Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, SBE, 1997.

Shea P. "A Study of Captioned İnteractive Video" **Journal of Educational Computing Research**. 2000, 22: 243-263.

Silverman, R.E **Educational Technology**. New York, 1968.

Smeets E., T. Mooij. "Time on Task, İnteraction, and İnformation Handling in Multimedia Learning Environments" **Journal of Educational Computing Research**. 1999,21:487-502.

Sönmez, Veysel. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1998.

Şahin , Y. Tuğba ve Soner Yıldırım. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1999.

Şahin, Y. Tuğba, "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamların Etkililiği" **Eğitim Araştırmaları**. 2000, 1:68-73.

Şimşek, Nazmi. **Derste Eğitim Teknolojisi Kullanımı**. Ankara: Anıl Matbaa, 1997.

Uşun, Salih. **Özel Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara,: Pegem Yayıncılık, 2000.

Turgut, Fuat. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**. Ankara, Gül Yayınevi.1994.

Tzetzis G. , “Different Multimedia Means For Class Presentation in Higher-Education”. **Journal Of Human Movement Studies**. 2000,39:73-84.

Varış, Fatma. **Eğitim Bilimlerine Giriş**. Ankara: 1978.

Woodrow,J., J. Mayersmith and E. Pedretti “Assesing Technology Enhanced. ” **Journal of Educational Computing Redearch**. 2000, 23:15-39.

Yalın, H. İbrahim. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.

EKLER

- 3- Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinin her ikisinde de karasal iklim görülmesine rağmen Doğu Anadolu bölgesinde kışların daha uzun ve sert geçmesinin **temel nedeni nedir?**
- A) Boylam farkı
B) Denize uzaklık
C) Yükselti
D) Enlem farkı
- 4- Aşağıdakilerden hangisi, yurdumuzdaki dağların dağılışının genel özellikleri arasında **yer almaz?**
- A) Karadeniz Kıyıları boyunca Kuzey Anadolu dağları uzanır,
B) Yurdumuzun batısında yer alan dağlar kıyıya dik uzanır,
C) Toros dağları doğu-batı doğrultusunda uzanır,
D) Yurdumuzdaki yükselti doğudan batıya gittikçe artar.
- 5- Bir bölgenin iklim özellikleri çeşitli etkenlere bağlıdır. Aşağıdakilerden bu etkenler arasında **yer almaz?**
- A) Dağların Uzanışı konumu
B) Ülkenin matematik
C) Denize göre konumu
D) Bitki örtüsü

Aşağıdaki soruları (6-10) şu seçeneklerle cevaplandırınız?

- A) Ova
B) Plato
C) Akarsu
D) Hiçbiri
- 6- Akarsu aşındırması sonucu meydana gelmiş oluk biçimli yer şekilleri ne denir?
- 7- Çevresine göre alçak, akarsularca parçalanmamış eğimi az düzlüklere ne denir?
- 8- Derin vadilerle yarılmış çevresine göre yüksek düzlüklere ne denir?

9- Kara içlerindeki çukur alanlarda birikmiş sulara yukarıdaki adlardan hangisi verilir?

10- Yukarıdakilerden hangisinde tarıma elverişli alanlar **en fazla** yer kaplar?

11- Aşağıdakilerden hangisi sınırlarımız dışında denize dökülen akarsulardan biri **değildir**?

A) Dicle

B) Asi

C) Aras

D) Çoruh

Aşağıdaki soruları (12-14) şu seçeneklerle cevaplayınız.

A) Çukurova

B) Bakırçay ovası

C) Düzce ovası

D) Hiçbiri

12- Yukarıdakilerden hangisi Ege Bölgesinde yer alır?

13- Yukarıdakilerden hangisi iç ovaadır?

14- Yukarıdakilerden Hangisi delta ovasıdır?

15- Aşağıdaki bölgelerden hangisinde yıllık sıcaklık **farkı en fazladır**?

A) Ege Bölgesi

B) Güney Doğu Anadolu

C) Doğu Anadolu Bölgesi

D) İç Anadolu Bölgesi

Aşağıdaki soruları (16-18) şu seçeneklerle cevaplayınız.

A) Karadeniz Bölgesi

B) İç Anadolu Bölgesi

C) Akdeniz Bölgesi

D) Marmara Bölgesi

16- Ekvator'a yakınlığından dolayı **en sıcak** bölgemiz hangisidir?

17- Yukarıdaki bölgelerden hangisinde diğer mevsimlere oranla **en fazla** yağış ilkbaharda düşer?

18- Yukarıdaki bölgelerden hangisinde yıllık sıcaklık farkı **en azdır**?

19- Aşağıda nehirler ve denize döküldükleri bölgeler eşleştirilmiştir. **Hangi eşleştirme yanlıştır?**

A) Yeşilirmak-Karadeniz

B) Aksu-Akdeniz

C) Susurluk-Marmara

D) Sakarya-Akdeniz

20- Türkiye'nin matematik konumu aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) 26-45 kuzey paralelleri, 36-42 doğu meridyenleri,

B) 36-42 kuzey paralelleri, 26-45 doğu meridyenleri,

C) 36-42 güney paralelleri, 26-45 doğu meridyenleri,

D) 26-45 güney paralelleri, 36-42 batı meridyenleri,

21-

- Melendiz
- Karadağ
- Hasan Dağı

Yukarıdaki dağların tümü aşağıdaki bölgelerden hangisinde yer alır?

A) Marmara

B) Ege

C) Doğu Anadolu

D) İç anadolu

22- Aşağıdaki ovalardan hangisi Ege Bölgesi'nde yer alır?

A) Iğdır Ovası

B) Gönen Ovası

C) Gediz Ovası

D) Karacabey Ovası

Aşağıdaki soruları(23-26) şu seçeneklerle cevaplandırınız?

- A) Canik Dağları
- B) Buzul Dağları
- C) Aladağlar
- D) Hiçbiri

23- Yukarıdakilerden hangisi sönmüş bir yanardağdır?

24- Yukarıdakilerden hangisi Güneydoğu Anadolu Bölgesi içinde yer alır?

25- Yukarıdakilerden hangisi Doğu Anadolu Bölgesinde yer alır?

26- Yukarıdakilerden hangisi Orta Toroslar'ın içinde yer alır?

27- Aşağıdakilerden hangisi Akdeniz İkliminin özelliklerinden biridir?

- A) Kışların serin, yazların ılık geçmesi,
- B) Kışların soğuk, yazların sıcak geçmesi,
- C) Yazların ılık, kışların serin geçmesi,
- D) Yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçmesi.

28-

- Beyşehir Gölü
- Eğirdir Gölü
- Burdur Gölü

Yukarıda verilen göllerin tamamı, hangi bölgemiz içinde yer alır?

- A) Marmara Bölgesi
- B) Ege Bölgesi
- C) Doğu Anadolu Bölgesi
- D) Akdeniz Bölgesi

29- Karadeniz kıyılarının fazla girintili çıkıntılı olmamasının nedeni nedir?

- A) Dağların denize dik uzanması
- B) Karadeniz Bölgesinin dağlık olması
- C) Ormanlık alanların çok olması
- D) Dağların kıyıya paralel uzanması

30- “Yerkabuğu hareketleri sonucunda çöken blokların, akarsularca taşınan malzemelerle dolması sonucu oluşan ovalardır”

Bu şekilde oluşmuş ovalara aşağıdaki adlardan hangisi verilir?

- A) Tektonik ovalar
B) Karstik ovalar
C) Delta Ovaları
D) Kıyı Ovaları

31- Aşağıda Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan dağlardan bazılarının adları verilmiştir. Bu dağlardan hangisi volkanik dağlardan biridir?

- A) Mercan Dağları
B) Tendürek Dağı
C) Şerafettin Dağları
D) Allahuekber Dağları

32- Yurdumuzda iklim özellikleri kısa mesafelerde, önemli değişiklikler gösterir. Bu durumun **temel nedeni** nedir?

- A) Denize uzaklık
B) Yükselti farkı
C) Dağların uzanışı
D) Ekvatora uzaklık

33- Karadeniz iklimi özelliklerinin **en belirgin** olarak görüldüğü bölüm, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Batı Karadeniz Bölümü
B) İç Kısımlarında
C) Orta Karadeniz Bölümü
D) Doğu Karadeniz Bölümü

34- Akdeniz Bölgesi'nde iğne yapraklı orman kuşağının yükseklerde yer almasının **temel nedeni** nedir?

- A) Yıllık sıcaklık farkı
B) Yağış miktarı
C) Kıyıya uzaklık
D) Ekvator'a uzaklık

35- Bir bölgenin doğal bitki örtüsünü belirleyen **en önemli** etken nedir?

- A) Yeryüzü şekillerinin dağılışı
B) Bulunduğu enlem
C) İklim
D) Bulunduğu boylam

36- Karadeniz bölgesini iç kesimlerinde ve kıyı kesimlerinde görülen doğal bitki örtüsü birbirinden farklı olmasının **temel nedeni** nedir?

- A) Matematik konumunun farklı olması
- B) İç kesimlerdeki ormanların tahrip edilmesi
- C) Kıyılarda kışların daha soğuk olması
- D) Denize uzaklık

37- Aşağıda verilen akarsulardan hangisi Marmara Denizi'ne dökülmektedir.

- A) Susurluk Nehri
- B) Gediz Nehri
- C) Yenice Nehri
- D) Manavgat Nehri

Aşağıdaki soruları (38-41) şu seçeneklerden biriyle cevaplandırınız.

- A) Step
- B) Bozkır
- C) Maki
- D) Hiçbiri

38- Yukarıdakilerden hangisi Akdeniz ikliminin bitki örtüsüdür?

39- İç Anadolu Bölgesi'nin doğal bitki örtüsü yukarıdakilerden hangisidir?

40- Kışların soğuk ve uzun, yazları ılık geçen iklim tipinin doğal bitki örtüsü yukarıdakilerden hangisidir?

41- Yukarıdaki doğal bitki örtüsü çeşitlerinden hangisi, dört mevsimi yağışlı geçen iklim tiplerinde görülür?

42- Yurdumuzun göller bakımından **en zengin** bölgesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İç Anadolu Bölgesi
- B) Ege Bölgesi
- C) Doğu Anadolu Bölgesi
- D) Akdeniz Bölgesi

43- Aşağıdakilerden hangisi baraj gölüdür?

- A) Atatürk
B) Durusu
C) Acıgöl
D) Çıldır

Aşağıdaki soruları (44-46) şu seçeneklerden biriyle cevaplandırınız?

- A) Van gölü
B) Tuz gölü
C) Burdur gölü
D) Nemrut gölü

44- Hangisinin suları sodalıdır?

45- Hangisinde ulaşım yapılmaktadır?

46- Hangisi volkanik bir dağ üzerindedir?

47- “Akdeniz iklimi, hem Ege Bölgesi’nde hem de Akdeniz Bölgesi’nde etkilidir. Buna karşın, Akdeniz Bölgesi’nde yıllık ortalama sıcaklık, Ege Bölgesi’nde daha fazladır”.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Boylam farkı
B) Denize uzaklık
C) Ekvatora uzaklık
D) Dağların uzanış biçimi

48-“Yerkabuğunu hareketleri sırasında sıkışan yerkabuğu kıvrılamayacak kadar sertse kırılmaya uğrar. Böylece kırılan bloklardan bazıları yükselir, bazıları da çökerek alçalır. Yüksekte kalan yerler dağları oluşturur”.

Aşağıdakilerden hangisinde bu şekilde oluşmuş dağlara daha fazla rastlanır?

- A) Karadeniz Bölgesi
B) Akdeniz Bölgesi
C) Ege Bölgesi
D) Doğu Anadolu Bölgesi

49- Aşağıdaki özelliklerden hangisi bir ülkenin özel konumunun belirlenmesinde **kullanılamaz?**

- A) Ülkenin çevresindeki ülkeler B) Kara ve denizler
C) Ekvatora uzaklık D) Ticaret ve ulaşım yolları

50- “Türkiye’nin bulunduğu kuşak üzerinde en etkili iklim tipi Akdeniz iklimidir. Buna karşın yurdumuzda bu iklimden oldukça farklı özelliklere sahip, karasal iklim ve step iklimi de görülmektedir”.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Orta kuşakta yer alması
B) Kuzey Yarımkürede bulunması
C) Yarımada şeklinde olması
D) Yer şekillerinin deniz etkisini engellemesi

51- Marmara Bölgesi, doğal bitki örtüsü ve tarım ürünleri çeşitliliği **en fazla** olduğu bölgemizdir.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Farklı iklimlerin görülmesi
B) Deniz etkisinin geniş alanlarda hissedilmesi
C) Rüzgarların daha kuzeyden esmesi,
D) Toprak özelliklerinin uygun olması

EK- 2

SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler aşağıda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili cümleler bulunmaktadır. Her cümle ile ilgili görüşünüzü size verilen cevap kağıdına işaretlemeniz istenmektedir. Sizin o cümle ile ilgili görüşünüzü belirtmeniz için

TAMAMEN KATILYORUM	(A)
KATILYORUM	(B)
KARARSIZIM	(C)
KATILMIYORUM	(D)
HİÇ KATILMIYORUM	(E)

Olmak üzere 5 seçenek bulunmaktadır. Lütfen cümleleri dikkatle okuduktan sonra her cümle ile ilgili görüşünüzü uygun olan seçeneği işaretleyiniz

- 1- Sosyal Bilgiler çok sevdiğim dersler arasındadır.
- 2- Sosyal Bilgiler ilgi duyduğum bir konu değildir.
- 3- İlerde Sosyal Bilgiler alanında bir araştırmacı olmayı isterim.
- 4- Sosyal Bilgiler Dersine çalışırken canım sıkılır.
- 5- Sosyal bilgiler dersi benim için eğlendiricidir.
- 6- Sosyal Bilgiler alanında yapılan tartışmalar ilgimi çekmez.
- 7- Boş zamanımda Sosyal Bilgiler alanındaki konularıyla uğraşmaktan zevk alırım.
- 8- Kütüphanelerde Sosyal Bilgiler kitaplarının bulunduğu bölüm ilgimi çekmez.
- 9- Programda Sosyal Bilgiler ders saati azaltılırsa mutlu olurum
- 10- Doğada Sosyal Bilgiler ile ilgili gözlem yapmaktan hoşlanırım.
- 11- Sosyal Bilgiler alanında yapılan çalışmaların topluma faydalı olacağına inanmıyorum.
- 12- Sosyal Bilgiler dersinde söz almak istemem.
- 13- Sosyal Bilgiler dersinde kendimi rahat hissedirim.
- 14- Gazetede, sosyal bilgiler dersindeki konularla ilgili haberler ilgimi çeker.
- 15- Sosyal Bilgiler konusunda bilgi sahibi olmamın, hayatım için önemli olduğuna inanmıyorum.
- 16- Doğa olaylarının nasıl oluştuğunu öğrenmekten zevk alırım.
- 17- Sosyal Bilgiler dersindeki ödevlerimi sıkılmadan, zevkle yaparım.
- 18- Kitaplığımda Sosyal Bilgiler ders kitabından hariç, Sosyal Bilgiler ile ilgili kitap yok denecek kadar azdır.
- 19- Arkadaşlarımla Sosyal Bilgiler Konusuyla ilgili tartışma yapmaktan zevk alırım.
- 20- İzlediğim filmlerde, sosyal Bilgiler konusuyla ilgili bölümlerin hemen geçmesini isterim.
- 21- Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili okulda gösterilen film vb. etkinliklere katılmak isterim.
- 22- Kitapçalarda Sosyal Bilgilerle ilgili kitaplar ilgimi çeker.
- 23- Sosyal Bilgiler dersine mecbur olduğum için giriyorum.
- 24- Gazetelerde, sosyal bilgiler konusuyla ilgili haberleri okumam.
- 25- Mümkün olsa, Sosyal Bilgiler dersinin yerine başka dersler seçerim.
- 26- Sosyal Bilgiler dersinden korkarım.

- 27- Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili ödevlerimi yaparken kütüphanelerden yararlanırım.
- 28- Sosyal Bilgiler Dersinin hemen bitmesini isterim.
- 29- Sosyal Bilgiler ders saatinin gelmesini sabırsızlıkla beklerim.
- 30- Televizyonda Sosyal Bilgiler konusuyla ilgili bir belgesel izlemektense farklı bir programı izlemeyi tercih ederim.
- 31- Sosyal Bilgiler dersini dışında sosyal bilgiler ile ilgili fazladan bir şey yapmak istemem.
- 32- Sosyal Bilgiler dersindeki tartışmalara zevkle katılırım.
- 33- Sosyal Bilgiler dersindeki kitapları okumak beni sıkır.
- 34- Sosyal Bilgiler alanında yapılan çalışmaların yaşamımız için önemli olduğunu düşünüyorum.
- 35- İlgi duyduğum çeşitli konu ve faaliyetler var, ancak bunların arasında Sosyal Bilgiler yoktur.
- 36- Kütüphaneye sık sık gider sosyal Bilgiler konularıyla ilgili araştırma yaparım.
- 37- Videoda Sosyal bilgiler dersindeki konularla ilgili film seyretmek beni sıkır.
- 38- Sosyal bilgiler dersini aldıktan sonra, Sosyal Bilgiler dersine ilgim arttı.
- 39- Sosyal Bilgiler konusuyla ilgili kitaplar okumak beni sıkır.
- 40- Sosyal Bilgiler konuları, ilgiyle okuduğum konuların başında gelir.
- 41- Sosyal Bilgiler dersindeki konularla ilgili, televizyondaki belgeselleri izlemem.
- 42- Sosyal Bilgiler konusunda daha çok bilgiye sahip olmak isterim.
- 43- Sosyal Bilgiler dersindeki ödevlerimi yaparken, konuyla ilgili dergi, ansiklopedi vb. kaynaklardan araştırma yapmaktan zevk alırım.
- 44- Aldığım Sosyal Bilgiler dersinin şua an kadar bana bir faydası olduğunu düşünmüyorum.
- 45- Kitapçılarda Sosyal Bilgiler ile ilgili kitaplar ilgimi çeker.
- 46- Sosyal Bilgiler dersindeki konuların yer aldığı dergileri, öğretmen istediği zaman okurum.
- 47- Sosyal Bilgiler alanında bir meslek seçmek isterim.
- 48- Zamanımın önemli bir kısmını sosyal Bilgiler dersine ayırırım.
- 49- Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler ile ilgili bir şeyler yapmak içimden gelmez.
- 50- Televizyondaki coğrafya konusuyla ilgili belgeselleri izlemekten zevk alırım.
- 51- Sosyal Bilgiler dersine zorunlu olduğum için çalışırım.
- 52- Gazetelerde, Sosyal Bilgiler konularına daha çok yer verilmesini isterim.
- 53- Sosyal bilgiler dersindeki ödevlerimi yaparken, kütüphaneye gidip araştırma yapmaktansa, bir bilene sormayı tercih ederim.
- 54- Sosyal Bilgiler der saatinin arttırılması gerektiğini düşünüyorum.
- 55- Okuduğum dergilerde Sosyal Bilgiler ile ilgili yazılar ilgimi çekmez.
- 56- Sosyal Bilgiler dersini sevmem.
- 57- Sosyal bilgiler alanında daha çok bilimsel araştırma yapılması gerektiğini düşünüyorum.
- 58- Sosyal bilgiler dersinin dışında, Sosyal Bilgiler konusuyla ilgili makale, kitap, dergi vb. okumaktan zevk alırım.
- 59- Sosyal Bilgiler önemli gördüğüm konuların en sonunda yer alır.
- 60- Sosyal Bilgiler dersindeki konularla ilgili televizyondaki belgeselleri izlemekten zevk alırım.

EK-3**Aday Cümlelerin Ayırıcılık Gücü**

Cümle No	Rjx	Cümle No	Rjx	Cümle No	Rjx
1	0.70	21	0.57	41	0.60
2	0.63	22	0.71	42	0.75
3	0.57	23	0.77	43	0.70
4	0.65	24	0.64	44	0.33
5	0.67	25	0.77	45	0.76
6	0.51	26	0.32	46	0.26
7	0.59	27	0.55	47	0.50
8	0.65	28	0.73	48	0.63
9	0.64	29	0.64	49	0.68
10	0.89	30	0.73	50	0.69
11	0.52	31	0.61	51	0.76
12	0.55	32	0.76	52	0.69
13	0.58	33	0.69	53	0.32
14	0.61	34	0.49	54	0.70
15	0.81	35	0.76	55	0.72
16	0.49	36	0.54	56	0.79
17	0.70	37	0.60	57	0.49
18	0.52	38	0.63	58	0.66
19	0.74	39	0.67	59	0.64
20	0.63	40	0.74	60	0.72

EK-4
ÖĞRETİM PROGRAMI

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Matematik Konumu

Süre : 40 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1-“Matematik konum” kavramını yazma /söyleme.
- 2- Matematik konumun özelliklerini açıklama.
- 3- Verilen bir matematik konumu küre üzerinde gösterme.
- 4- Verilen bir bölgenin matematik konumunu gösterme.
- 5- Yurdumuzun matematik konumundan doğan sonuçlarını yorumlama.

Yöntem : Düz anlatım ve soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, Akademedya CD’si, küre, harita.

Etkinlikler :

Giriş: 10 dak.

- 1- Öğretmen işleyecekleri konunun başlıklarını power pointte göstererek derse giriş yaptı.
- 2- Daha sonra, Akademedya CD’den “Matematik konumla ” ilgili bölümü bilgisayar aracılığıyla öğrencilere sundu.

Gelişme : 25 dak.

- 3- Öğretmen öğrencilerden, bu açıklamalar sonucunda “Matematik konumun” tanımını yapmalarını istedi. Öğretmen ipucu, dönüt, düzeltme ve pekiştireç kullanarak öğrencilerin doğru cevabı bulmalarına yardımcı oldu.
- 4- Öğretmen, power point aracılığıyla tahtaya matematik konumun tanımını yansıttı.
- 5- Daha sonra, öğrencilerden haritadan yurdumuzun matematik konumunu bulmalarını istedi. Tahtaya kaldırılan bir öğrencide küreden yurdumuzun

matematik konumunu göster(Diğer öğrencilerde atlastan matematik konumu bulmaya çalıştılar).

6- Öğretmen öğrencilere, yurdumuzun bulunduğu matematik konumunun sonuçlarını sordu. Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştirici verdi. Daha sonra power pointten yurdumuzun bulunduğu matematik konumunun sonuçları maddeler halinde yansıttı.

7- Öğretmen öğrencilere, “Yurdumuz farklı matematik konumda bulunsaydı, yurdumuzda ne gibi değişiklikler olurdu?” sorusunu sorarak sınıfta bir tartışma ortamı oluşturdu.

Sonuç: 5 dak.

8- Öğretmen dersin sonunda öğrenciler power pointte hazırlanan “Verilen bir bölgenin matematik konumunu bulma” oyununu oynatarak öğrencilerin konuyu pekiştirmelerine yardımcı oldu .

9- Öğrencilere konuyla ilgili ödev verildi.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Özel Konumu

Süre : 40 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- “Özel Konum” kavramını yazma /söyleme.
- 2- Özel konumun özelliklerini açıklama.
- 3- Yurdumuzun özel konumunu açıklama.
- 4- Yurdumuzun özel konumunun sonuçlarını açıklama.
- 5- Verilen bir bölgenin özel konumundan doğan sonuçlarını yazma/ söyleme.
- 6- Özel konumla matematik konum arasındaki farkı yazma/ söyleme.

Yöntem : Düz anlatım ve Soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, bilgi haritası, Türkiyemiz CD’si, küre, harita.

Etkinlikler :

Giriş: 5 dak.

1- Öğretmen öğrenciler bu derste “özel konum” kavramını öğreneceklerini söyledi..

2- Daha sonra öğrencilere Türkiyemiz CD’sinden yurdumuzun özel konumunu gösteren bölüm izletti. Öğretmen önemli yerlerde CD’yi durdurarak açıklamalar yaptı.

Gelişme:25 dak.

3- Gösteriden sonra power pointte özel konumun tanımını yansıtılarak kavramla ilgili açıklamalar yaptı.

4- Bu açıklamalar doğrultusunda öğretmen, öğrencilerden, “Yurdumuzun özel konumundan doğan sonuçları” açıklamaları istedi. Gelen cevaplara dönüt düzeltme ipucu ve pekiştirici verdi ve öğrencilerin doğru cevabı bulmasına yardımcı oldu (Bu açıklamaları küre üzerinde yaptı.).

5- Daha sonra power pointte sorunun cevabı maddeler halinde panoya yansıtıldı.

6- Öğretmen öğrencilere “Yurdumuz farklı özel konuma sahip olsaydı, yurdumuzda ne gibi değişiklikler olurdu?” sorusunu sorarak sınıfta bir tartışma ortamı oluşturdu.

Sonuç: 10 dak.

7- Öğretmen öğrencilerden, matematik ve özel konum arasındaki farkları bulmalarını istedi. Gelen doğru cevaplar tahtaya yazıldı.

8- Dersin sonunda öğrencilere power pointte hazırlanan matematik ve özel konum ile ilgili sorular sorularak iki kavram arasındaki farkı pekiştirmeleri sağlandı.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Yeryüzü Şekilleri (Dağlar)

Süre : 40 dak

Hedef Davranışlar:

1- “Dağ” kavramının tanımını yazma/ söyleme.

2- Yurdumuzdaki dağların dağılışıyla ilgili özellikleri yazma/ söyleme.

3- Dağları oluşumlarına göre sınıflama.

4- Oluşumlarına göre dağ türlerine örnek verme.

5- Verilen bir dağı harita üzerinde gösterme.

Yöntem : Düz anlatım ve Soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, kavram haritası, fiziki harita, slayt makinesi, dağlarla ilgili slaytlar,fotoğraflar.

Etkinlikler :

Giriş: 10 dak.

1- Öğretmen şöyle bir açıklama yaparak derse başladı ;

“Bulduğumuz yerden çevremize baktığımızda yeryüzünü bir bütün olarak görürüz. Fakat bu bütünü oluşturan parçaların birbirinden farklı özelliklere sahip oldukları dikkatimizi çekmiştir. Bazı yerler yüksek, bazı yerler alçak, bazı yerler çukur bazı yerler kabartı halindedir. İşte birbirinden farklı özelliklere sahip alan yeryüzü Coğrafya'nın konusu kapsamına girer. Coğrafya'nın yüzey şekilleri, iklim ve doğal bitki örtüsü oluşum dağılışı ve sonuçlarıyla inceleyen , bunların insan yaşamı üzerindeki etkilerini araştıran bölüme **fiziki coğrafya** denir.”.

2- Öğretmen bu açıklamadan sonra , ünitenin bu bölümünde “Türkiye'nin Fiziki Coğrafyasını ” işleyeceklerini söyledi. Daha sonra Fiziki Coğrafyayı hangi başlıklar altında inceleyeceklerini power pointten yansıtarak açıkladı. Sonra bu derste dağlar konusunu işleyeceklerini belirtti ve dersin konusuna geçti.

Gelişme : 20 dak.

3- Öğretmen, öğrencilere dağlarla ilgili slayt gösterisi yaptı. Öğretmen gösteri sırasında , slayt makinesini durdurarak slayt üzerinde konunun hedefleriyle ilgili açıklamalar yaptı.

4- Daha sonra fiziki harita tahtaya astı. Öğrencilere “Haritaya bakarak yurdumuzdaki dağların sıralanışıyla ilgili ne söylenebilir?” sorusunu yöneltti. Gelen cevaplar dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verdi.

5- Öğretmen gelen doğru cevaplar doğrultusunda sorunun cevabını toparlayarak yurdumuzdaki dağların sıralanışını aşağıda belirtilen maddeler halinde teker teker power pointte panoya yansıtarak bir kez daha kendisi anlattı. Bu maddeler;

- * Yurdumuzdaki dağların yükseltisi batıdan doğuya gittikçe artar.
- * Toros dağları batı doğu doğrultusunda uzanır.

* Yurdumuzun batısında yer alan dağlar kıyıya dik uzanır.

* Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında yer alan dağlar kıyıya paralel uzanır.

6- Öğretmen daha sonra power pointten (EK5)“Dağın tanımı, oluşumlarına göre dağ türleri ve ilgili örnekleri ”fiziki harita üzerinde göstererek teker teker anlattı .
(Verilen örnekleri öğrencilerin haritadan göstermeleri istendi.)

Sonuç: 10 dak.

7- Öğretmen, internetten elde edilen dağ türlerinin oluşumuyla ilgili fotoğrafları teker teker projektör aracılığıyla tahtaya yansıttı. Öğrencilerden bu fotoğraflara bakarak hangi dağ türünün oluşumuna ait olduğunu bulmalarını istedi.

1- Daha sonra aşağıda belirtilen soruları öğrencilere sorarak dersi bitirdi.

- En dağlık bölgemiz hangisidir.
- Ege , Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında dağların uzanışları arasındaki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?
- Ayrıca, verilen dağların harita üzerinde gösterilmeleri istenerek sıra dağ olup olmadığını söylemeleri istedi.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Yeryüzü Şekilleri (Ovalar)

Süre : 40 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- “Ova” kavramının tanımını yazma/ söyleme.
- 2- Ovalardan yararlanma şekillerini yazma/söyleme.
- 3- Ovaları kıyı ve iç ovalar olarak sınıflandırma.
- 4- İç ve kıyı ovalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları yazma/söyleme.
- 5- Yurdumuzda yer alan belli başlı ovaları yazma/söyleme.
- 6- Verilen ovayı harita üzerinde gösterme.

Yöntem : Düz anlatım ve Soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, kavram haritası, fiziki harita, slayt makinesi, ovalarla ilgili saydamlar.

Etkinlikler :

Giriş: 5 dak.

1- Öğretmen öğrencilere, bugün yer yüzü şekillerinden “ova kavramının tanımını, oluşumlarına göre ova türlerini, yurdumuzda yer alan ovalar ve ovalardan nasıl yararlanıldığını” öğreneceklerini söyledi.

2- Öğrencilere ovalarla ilgili slayt gösterisi yapıldı. Öğretmen her gösterilen slaytta hedef davranışlarla ilgili açıklamalar yaptı. Öğrencilerden gelen soruları cevapladı.

Gelişme: 30 dak.

3- Gösteriden sonra, öğrencilere gördükleri resimlerden yola çıkarak ova kavramıyla ilgili görüşleri soruldu. (Ör. Ovalar nasıl bir şekildir?) vb. sorularla öğrencinin kavramı açıklayabilmesine yardımcı oldu.

4- Öğretmen,daha sonra power pointten “ova” kavramının tanımını yansıttı (EK6).

5- Öğretmen, öğrencilere “ovalardan nasıl yararlanırsınız?” sorusunu sordu. Öğrenci doğru cevabı verdiğiğinde ilgili madde power pointten yansıtıldı (EK6).

6- Daha sonra öğretmen, ovaları oluşumlarına göre kıyı ve iç ovalar olarak sınıflara ayrıldığını açıkladı. Kıyı ve iç ovaların nasıl oluştuğuyla ilgili açıklama power pointten panoya yansıtılarak açıklandı (EK6).

7- Öğretmen, yurdumuzda yer alan belli başlı iç ve kıyı ovaları bölgelere göre sınıflandırılmış bir şekilde power pointten tahtaya yansıtılarak anlattı. Öğrencilerden adı geçen ovayı haritadan göstermeleri istedi.

Sonuç: 5 dak.

8- Dersin sonunda öğrencilere konuyla ilgili kavram haritası verildi (EK6). Öğrencilerin kavram haritasını incelemeleri istendi , anlaşılmayan noktalar öğretmen tarafından açıklandı.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Yeryüzü Şekilleri (Plato)

Süre : 40 dak.

Hedef Davranışlar:

1- “Plato” kavramının tanımını yazma/ söyleme.

- 2- Platolardan yararlanma şekillerini yazma/söyleme.
- 3- Yurdumuzda yer alan belli başlı platoları yazma/söyleme.
- 4- Verilen platoyu harita üzerinde gösterme.
- 5- Plato ve ova kavramları arasındaki farkı yazma/söyleme.

Yöntem : Düz anlatım ve Soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, kavram haritası, fiziki harita, slayt makinesi, platolarla ilgili slaytlar.

Etkinlikler :

Giriş: 10 dak.

- 1- Öğrencilere, bugün yer yüzü şekillerinden “plato kavramını, yurdumuzda yer alan platolar ve platolardan nasıl yararlanıldığını” öğrenecekleri söylendi.
- 2- Öğrencilere platolarla ilgili slayt gösterisi yapıldı. Öğretmen her gösterilen slaytta gerekli açıklamalar yaptı. Öğrencilerden gelen sorular öğretmen tarafından cevaplandırıldı.

Gelişme: 25 dak.

- 3- Gösteriden sonra, öğrencilere gördükleri resimlerden yola çıkarak plato kavramıyla ilgili görüşleri soruldu. (Ör. Plato nasıl bir şekildir?) vb. sorularla öğrencinin kavramı açıklaya bilmesine yardımcı olundu.
- 4- Öğretmen,daha sonra power pointten “plato” kavramının tanımını tahtaya yansıttı (EK7).
- 5- Öğrencilere “Platolardan nasıl yararlanırsınız? ” sorusu soruldu. Öğrenci doğru cevabı verdiğinde ilgili madde power pointten yansıtıldı (EK7).
- 6- Öğretmen daha sonra, yurdumuzda yer alan belli başlı platoları bölgeler halinde sınıflandırarak power pointte panoya yansıtıp anlattı (EK7). Öğrencilerden söylenen platoyu haritadan göstermesi istendi.

Sonuç: 5 dak.

- 7- Öğrencilere, “Plato ve ovalar arasındaki farklılıkların nelerdir?” sorusu soruldu. Gelen cevaplara dönüt düzeltme ve ipucu verildi.
- 8- Dersin sonunda öğrencilere konuyla ilgili kavram haritası verildi (EK7). Öğrencilerin kavram haritasını incelemeleri istendi , anlaşılmayan noktalar öğretmen tarafından açıklandı.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Yeryüzü Şekilleri (Akarsu)

Süre : 40 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- “Akarsu” kavramının tanımını yazma/ söyleme.
- 2- Yurdumuzda yer alan akarsuların temel özelliklerini yazma/söyleme.
- 3-Yurdumuzda doğup yurdumuz sularına dökülen akarsuların adlarını yazma/söyleme.
- 4- Yurdumuzda doğup komşu ülkelerin sularına dökülen akarsuları yazma/söyleme.
- 5- Komşu ülkelerde doğup yurdumuz sularına dökülen akarsuları yazma/söyleme.
- 6- Akarsulardan nasıl yararlandığımızı yazma/söyleme.
- 7- Yurdumuz akarsuları üzerinde kurulan belli başlı akarsuları yazma/söyleme.

Yöntem : Düz anlatım ve Soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, kavram haritası, fiziki harita, video, Yurdumuz akarsularıyla ilgili video kaset.

Etkinlikler :

- 1- Öğrencilere videoda “Yurdumuz akarsuları” ile ilgili videoda bir film gösterileceği söylendi. Filmi izlerken öğretmen öğrencilerden aşağıdaki soruların cevaplarını bulmalarını istedi. Bunlar:
 - 2- Belli başlı akarsularımız nelerdir?
 - Akarsulardan nasıl yararlanırsınız.?
 - Yurdumuzda yer alan akarsular nerelere dökülmektedir? (Bu sorular tahtaya yazılır).
- 1- Daha sonra gösteri başlatıldı.
- 2- Gösteriden sonra öğretmen, öğrencilerin akarsu kavramını açıklamalarını istedi. Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verdi. Doğru cevabı power pointten tahtaya yansıtıldı (EK8).

3- Daha sonra, yurdumuzdaki akarsuların doğup ve döküldükleri yere göre sınıflandırılmasına geçildi. Öğrencilere video seyrederken cevaplandırmaları gereken soruları hatırlamalarını istendi.

4- Öğretmen bu sorular doğrultusunda öğrencilere aşağıda belirtilen soruları sırasıyla sordu.

- Yurdumuzda yer alan akarsuların temel özellikleri nelerdir?
- Yurdumuzda doğup yurdumuz sularına dökülen akarsularımız hangileridir?
- Yurdumuzda doğup komşu ülkelerin sularına dökülen akarsularımız hangileridir?
- Komşu ülkelerde doğup yurdumuz sularına dökülen akarsular hangileridir?

Öğrencilerin doğru cevabı bulması için gerekli dönüt, düzeltme ve ipucu verildi. Doğru cevap verildiğinde ilgili madde power pointten tahtaya yansıtıldı (EK8). Aynı zamanda adı geçen akarsuyu, öğrencilerin haritadan göstermeleri sağlandı.

6- Yapılan bu sınıflamadan sonra, öğretmen öğrencilere şu soruyu sordu; “Akarsulardan nasıl yararlanırsınız?” gelen cevaplara dönüt düzeltme ve ipucu verdi. Daha sonra öğretmen, doğru cevabı aşağıda belirtilen maddeler halinde power pointten tahtaya yansıtarak üzerinde açıklama yaptı ve dersi bitirdi.

*Barajlar yapılıır.

Barajlardan:

- Barajlar taşkınlardan korur,
- Tarım alanlarını sulamak için su depolar,
- İçme suyu sağlar,
- Elektrik üretir.

Belli Başlı Barajlarımız;

Akarsu

- Sakarya
- Gediz
- Kızılırmak
- Fırat

Üzerinde Kurulan Barajlar

- Hasan Polatkan
- Demirköprü
- Hirfanlı ve Altınkaya
- Keban, Karakaya, Atatürk.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Yurdumuzun Yeryüzü Şekilleri (Göller)

Süre : 40 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- “Göl” kavramının tanımını yazma/ söyleme.
- 1- Yurdumuzda yer alan göllerin temel özelliklerini yazma/söyleme.
- 2- Yurdumuzda yer alan göllerden nasıl yararlandığını yazma/söyleme.
- 3- Yurdumuzda yer alan belli başlı gölleri yazma/ söyleme.
- 4- Verilen bir gölün hangi bölgemizde yer aldığını yazma/söyleme.
- 5- Verilen bir gölü harita üzerinde gösterme.

Yöntem : Düz anlatım ve Soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, öğretim programı, fiziki harita, video, Yurdumuz gölleriyle ilgili video kaset.

Etkinlikler :

Giriş: 15 dak.

1- Öğretmen, öğrencilere videoda “Yurdumuz gölleri” ile ilgili bir film gösterileceği söyledi. Filmi izlerken aşağıdaki soruların cevaplarını bulmaları istendi. Bunlar:

- En büyük gölümüz hangisidir?
- Göllerden nasıl yararlanırsınız.?
- Hangi gölden tuz elde ederiz?
- Göllerde taşımacılık yapılır mı?

2- Gösteri başlatıldı.

3- Gösteriden sonra öğretmen, öğrencilerin göl kavramını açıklamalarını istedi. Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi. Öğretmen doğru cevabı power pointten tahtaya yansıtı (EK9).

Gelişme: 20 dak.

4- Öğretmen , gölleri bölgelere göre power pointte tahtaya yansıtarak anlattı (EK12). Öğrencilerden adı geçen gölü haritadan göstermelerini istendi.

5- Daha sonra öğrencilerden, video gösterisinden önce sorulan soruları yanıtlamaları istendi . Gelen cevaplara dönüt düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi.

Sonuç: 5 dak.

6- Öğretmen konuyu toparlayarak, yurdumuzda yer alan göllerden yararlanma yollarını power pointte maddeler halinde panoya yansıtarak konuyu özetledi (EK9).

* Ulaşım yapılır (Van gölü),

* Tuz ve soda elde edilir.

* Tatlı su elde edilir.

* Balık yetiştirilir.

* Turizm yapılır.

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Akdeniz İklimi

Süre : 80 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- Akdeniz ikliminin genel özelliklerini yazma/söyleme.
- 2- Yurdumuzda Akdeniz iklimini görüldüğü yerleri yazma/söyleme.
- 3- Yurdumuzda Akdeniz iklimini görüldüğü yerleri haritadan gösterme.
- 4- Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsünü yazma/söyleme.
- 5- İklimle bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi örneklerle açıklama.

Yöntem : Düz anlatım ve soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, Akademya CD'si, bilgi haritası,grafik, fiziki harita.

Etkinlikler :

Giriş: 10 dak.

- 1- Öğretmen öğrencilere, bugün “Akdeniz ikliminin genel özelliklerini, yurdumuzda hüküm sürdüğü yerleri ve bitki örtüsünü” öğreneceklerini söyledi.
- 2- Öğretmen, öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgiye sahip olmalarını sağlamak amacıyla, Akdemya CD'sinden “Akdeniz ikliminin temel özellikleri” bölümünü bilgisayar aracılığıyla öğrencilere seyrettirdi. Öğretmen gösteri

sırasında kritik davranışların yer aldığı kısımlarda CD'yi durdurarak açıklamalarda bulundu ve öğrencilerinde bu açıklamalarla ilgili not almalarını istedi.

Gelişme: 50 dak.

3- Öğretmen CD gösterisinden sonra öğrencilere, izledikleri görüntüler ve yapılan açıklamaları göz önünde bulundurarak, Akdeniz ikliminin temel özelliklerinin neler olduğunu sordu.

4- Öğretmen gelen cevapları tahtaya yazdı.

5- Daha sonra öğretmen, power point aracılığı ile (EK10) Akdeniz ikliminin temel özelliklerinin ve yurdumuzda hüküm sürdüğü bölgeleri tahtaya yansıttı.

6- Öğrencilerden Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü bölgeleri fiziki haritadan göstermeleri istendi. Öğretmen, öğrencilerden gösterdikleri bölgelerin haritadaki renklerine bakarak yer yüzü şekilleri hakkında açıklama yapmalarını istedi. Verilen açıklamalara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi.

7- Öğretmen, power point aracılığı ile Akdeniz ikliminin bitki örtüsünün adını (maki) power point aracılığı ile tahtaya yansıttı (EK10). Öğrencilerden, CD'deki açıklamaları göz önüne alarak, makinin genel özelliklerinin neler olduğunu sordu.

8- Öğretmen öğrencilerden gelen cevapları toparlayarak, maki bitki örtüsünün genel özelliklerini ve Akdeniz iklimi ile maki arasındaki ilişkiyi açıkladı.

Sonuç: 10 dak.

9- Öğretmen (EK11) deki Akdeniz ikliminin genel özelliklerini yansıtan grafiği power point aracılığı ile tahtaya yansıttı. Öğrencilere grafik ile ilgili aşağıdaki soruları sordu:

- Akdeniz ikliminin sıcaklık özelliği nasıldır?
- Akdeniz ikliminin yağış özelliği nasıldır?
- En sıcak ve en soğuk aylar ne zaman?
- En yağışlı mevsim hangi mevsimdir? Vb.

Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi. Öğretmen dersin sonunda, grafik üzerinde açıklamalar yaparak konunun özetini yaptı. (Konuyla ilgili bilgi haritası öğrencilere dağıtıldı EK10).

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Karadeniz İklimi

Süre : 80 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- Karadeniz ikliminin genel özelliklerini yazma/söyleme.
- 2- Yurdumuzda Karadeniz iklimini görüldüğü yerleri yazma/söyleme.
- 3- Yurdumuzda Karadeniz iklimini görüldüğü yerleri haritadan gösterme.
- 4- Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsünü yazma/söyleme.
- 5- İklimle bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi örneklerle açıklama.
- 6- Karadeniz iklimiyle Akdeniz iklimini farklılık ve benzerliklerini yazma/söyleme.

Yöntem : Düz anlatım ve soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, Akademedya CD'si, bilgi haritası,grafik, fiziki harita.

Etkinlikler :

Giriş: 10 dak.

1- Öğretmen öğrencilerin ön bilgilerini yoklamak amacıyla, Akdeniz ikliminin genel özelliklerini ve bitki örtüsünü sordu. Gelen cevaplara dönüt, düzeltme ipucu ve pekiştireç verdi. Bugün “Karadeniz ikliminin genel özelliklerini, yurdumuzda hüküm sürdüğü yerleri ve bitki örtüsünü” işleyeceklerini söyledi.

2- Öğretmen, öğrencilere , Akdemedya CD'sinden “Karadeniz ikliminin temel özellikleri” bölümünü bilgisayar aracılığıyla öğrencilere seyrettirdi. Öğretmen gösteri sırasında kritik davranışların yer aldığı kısımlarda CD'yi durdurarak açıklamalarda bulundu ve öğrencilerinde bu açıklamalarla ilgili not almalarını istedi.

Gelişme: 50 dak.

3- Öğretmen CD gösterisinden sonra öğrencilere, izledikleri görüntüler ve yapılan açıklamaları göz önünde bulundurarak, Karadeniz ikliminin temel özelliklerinin neler olduğunu sordu.

4- Öğretmen gelen cevapları tahtaya yazdı.

5- Daha sonra öğretmen, power point aracılığı ile (EK12) Karadeniz ikliminin temel özelliklerinin ve yurdumuzda hüküm sürdüğü bölgeleri tahtaya yansıttı.

6- Öğrencilerden Karadeniz ikliminin hüküm sürdüğü bölgeleri fiziki haritadan göstermeleri istendi. Öğretmen, öğrencilerden gösterdikleri bölgelerin haritadaki renklerine bakarak yer yüzü şekilleri hakkında bilgi vermelerini ve Akdeniz iklimini hüküm sürdüğü yerleri karşılaştırmalar yapmalarını istedi. Verilen açıklamalara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi.

7- Öğretmen, power point aracılığı ile Karadeniz ikliminin bitki örtüsünün adını (orman) power point aracılığı ile tahtaya yansıttı (EK12). Öğrencilerden, CD'deki açıklamaları göz önüne alarak, Karadeniz ikliminin bitki örtüsünün genel özelliklerinin neler olduğunu sordu.

8- Öğretmen öğrencilerden gelen cevapları toparlayarak, Karadeniz iklimi bitki örtüsünün genel özelliklerini ve Karadeniz iklimi ile bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi açıkladı.

Sonuç: 10 dak.

9- Öğretmen (EK13) deki Karadeniz ikliminin genel özelliklerini yansıtan grafiği power point aracılığı ile tahtaya yansıttı. Öğrencilere grafik ile ilgili aşağıdaki soruları sordu:

- Karadeniz ikliminin sıcaklık özelliği nasıldır?
- Karadeniz ikliminin yağış özelliği nasıldır?
- En sıcak ve en soğuk aylar ne zaman?
- En yağışlı mevsim hangi mevsimdir? Vb.

Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi. Öğretmen daha sonra, Karadeniz ikliminin ve Akdeniz ikliminin özelliğini yansıtan grafikleri power point aracılığı ile tahtaya yansıtarak öğrencilerden iki iklimi karşılaştırmalarını istedi. Öğretmen grafik üzerinde iki iklim tipini karşılaştırarak dersi bitirdi. (Konuyla ilgili bilgi haritası öğrencilere dağıtıldı EK12)

Sınıf : VII. Sınıf

Ünite : Yurdumuz

Konu : Karasal İklim

Süre : 80 dak.

Hedef Davranışlar:

- 1- Karasal iklimin genel özelliklerini yazma/söyleme.
- 2- Yurdumuzda Karasal iklimin görüldüğü yerleri yazma/söyleme.
- 3- Yurdumuzda Karasal iklimin görüldüğü yerleri haritadan gösterme.
- 4- Karasal iklimin doğal bitki örtüsünü yazma/söyleme.
- 5- İklimle bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi örneklerle açıklama.
- 6- Karasal iklimiyle Akdeniz iklimi ve Karadeniz iklimi arasındaki farklılık ve benzerliklerini yazma/söyleme.

Yöntem : Düz anlatım ve soru cevap.

Kaynaklar : Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ana Biritanika

Araç ve Gereç :Bilgisayar, Akademedya CD'si, bilgi haritası,grafik, fiziki harita.

Etkinlikler :

Giriş: 10 dak.

- 1- Öğretmen öğrencilere daha önce işledikleri iklim tipleri ile ilgili sorular sordu. Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verdi ve bugün yurdumuzda hüküm süren üçüncü iklim tipi olan "Karasal iklimin genel özelliklerini, yurdumuzda hüküm sürdüğü yerleri ve bitki örtüsünü" işleyeceklerini söyledi.
- 2- Öğretmen, öğrencilere , Akdemedya CD'sinden "Karasal ikliminin temel özellikleri" bölümünü bilgisayar aracılığıyla öğrencilere seyrettirdi. Öğretmen gösteri sırasında kritik davranışların yer aldığı kısımlarda CD'yi durdurarak açıklamalarda bulundu ve öğrencilerinde bu açıklamalarla ilgili not almalarını istedi.

Gelişme: 50 dak.

- 3-Öğretmen CD gösterisinden sonra öğrencilere, izledikleri görüntüler ve yapılan açıklamaları göz önünde bulundurarak, Karasal iklimin temel özelliklerinin neler olduğunu sordu.
- 4- Öğretmen gelen cevapları tahtaya yazdı.
- 5- Daha sonra öğretmen, power point aracılığı ile (EK14) Karasal iklimin temel özelliklerinin ve yurdumuzda hüküm sürdüğü bölgeleri tahtaya yansıttı.
- 6- Öğrencilerden Karasal iklimin hüküm sürdüğü bölgeleri fiziki haritadan göstermeleri istendi. Öğretmen, öğrencilerden gösterdikleri bölgelerin haritadaki renklerine bakarak yer yüzü şekilleri hakkında bilgi vermelerini, Akdeniz ve

Karadeniz ikliminin hüküm sürdüğü yerlerle karşılaştırmalar yapmalarını istedi. Verilen açıklamalara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi.

7- Öğretmen, power point aracılığı ile Karasal iklimin bitki örtüsünü adını (orman) power point aracılığı ile tahtaya yansıttı (EK14). Öğrencilerden, CD'deki açıklamaları göz önüne alarak, Karasal iklimin bitki örtüsünün genel özelliklerinin neler olduğunu sordu.

8- Öğretmen öğrencilerden gelen cevapları toparlayarak, Karasal iklimin bitki örtüsünün genel özelliklerini ve Karasal iklim ile bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi açıkladı.

Sonuç: 10 dak.

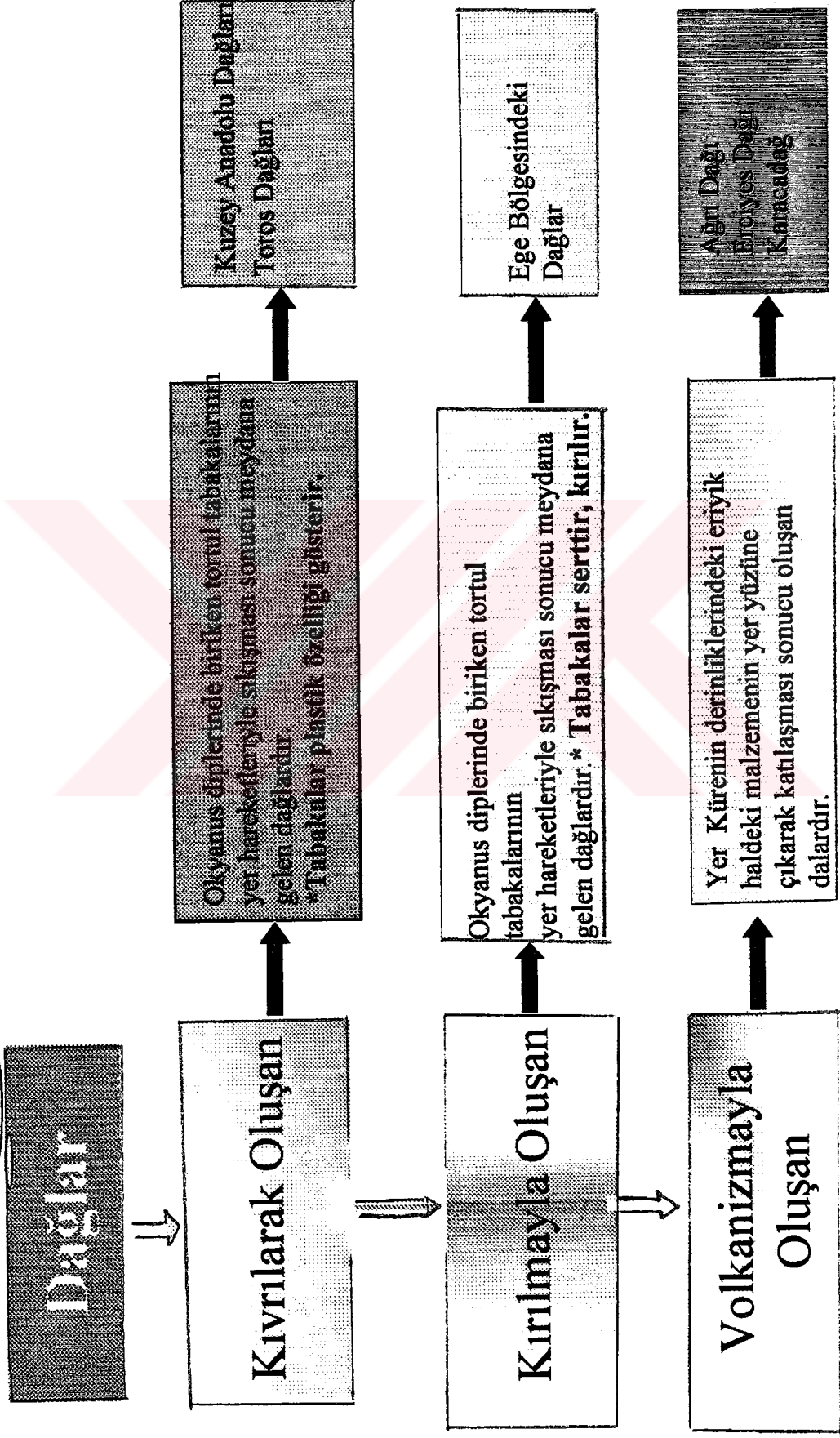
9- Öğretmen (EK15) deki Karasal iklimin genel özelliklerini yansıtan grafiği power point aracılığı ile tahtaya yansıttı. Öğrencilere grafik ile ilgili aşağıdaki soruları sordu:

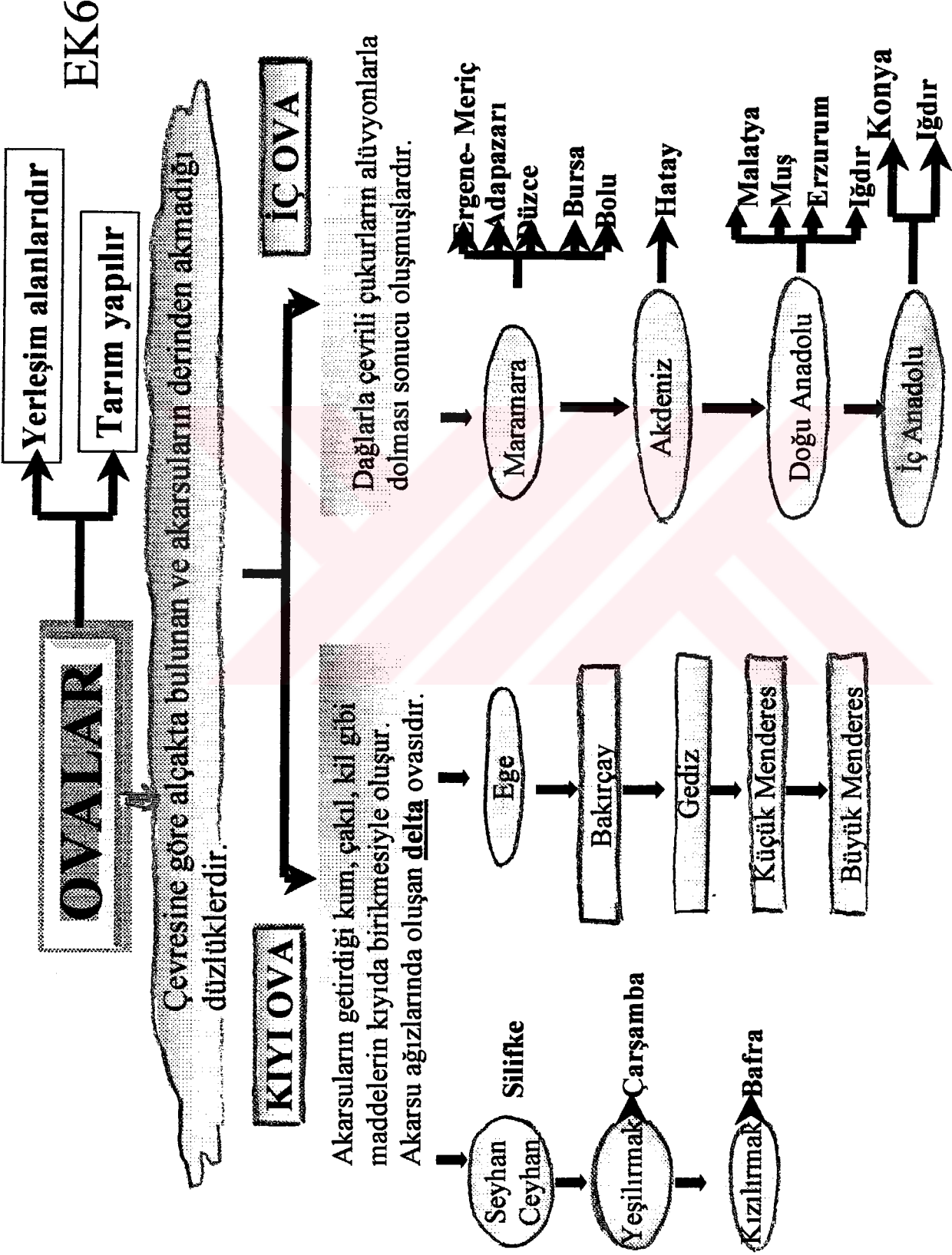
- Karasal iklimin sıcaklık özelliği nasıldır?
- Karasal iklimin yağış özelliği nasıldır?
- En sıcak ve en soğuk aylar ne zaman?
- En yağışlı mevsim hangi mevsimdir? Vb.

Gelen cevaplara dönüt, düzeltme, ipucu ve pekiştireç verildi. Öğretmen daha sonra, Karasal iklimin ve Akdeniz ile Karadeniz ikliminin özelliğini yansıtan grafikleri power point aracılığı ile tahtaya yansıtarak öğrencilerden üç iklim tipini karşılaştırmalarını istedi. Öğretmen grafik üzerinde üç iklim tipini karşılaştırarak dersi bitirdi. (Konuyla ilgili bilgi haritası öğrencilere dağıtıldı EK14).

Çevresine göre, en az 500 m. daha yüksek olan, hakim yeryüzü şekillerine dağ denir.

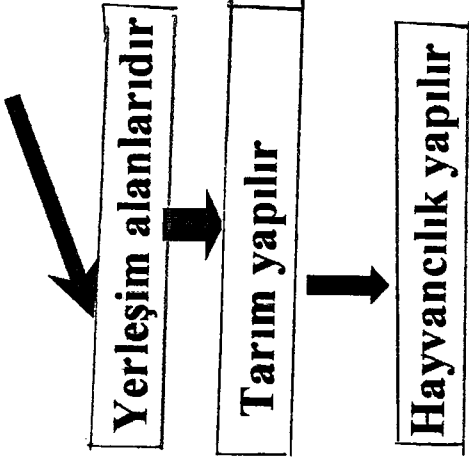
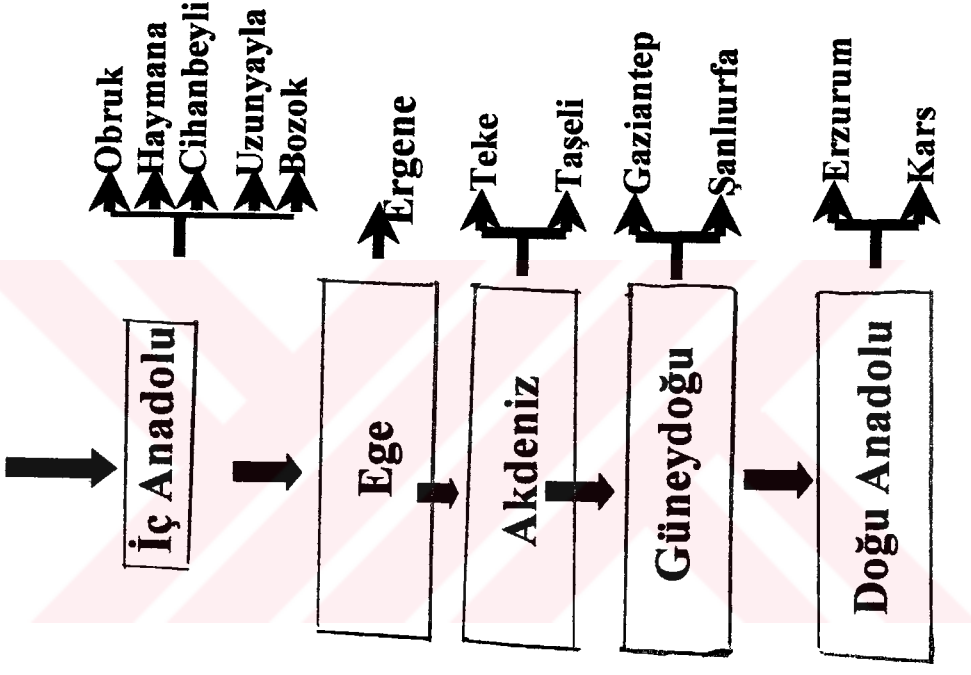
EK5

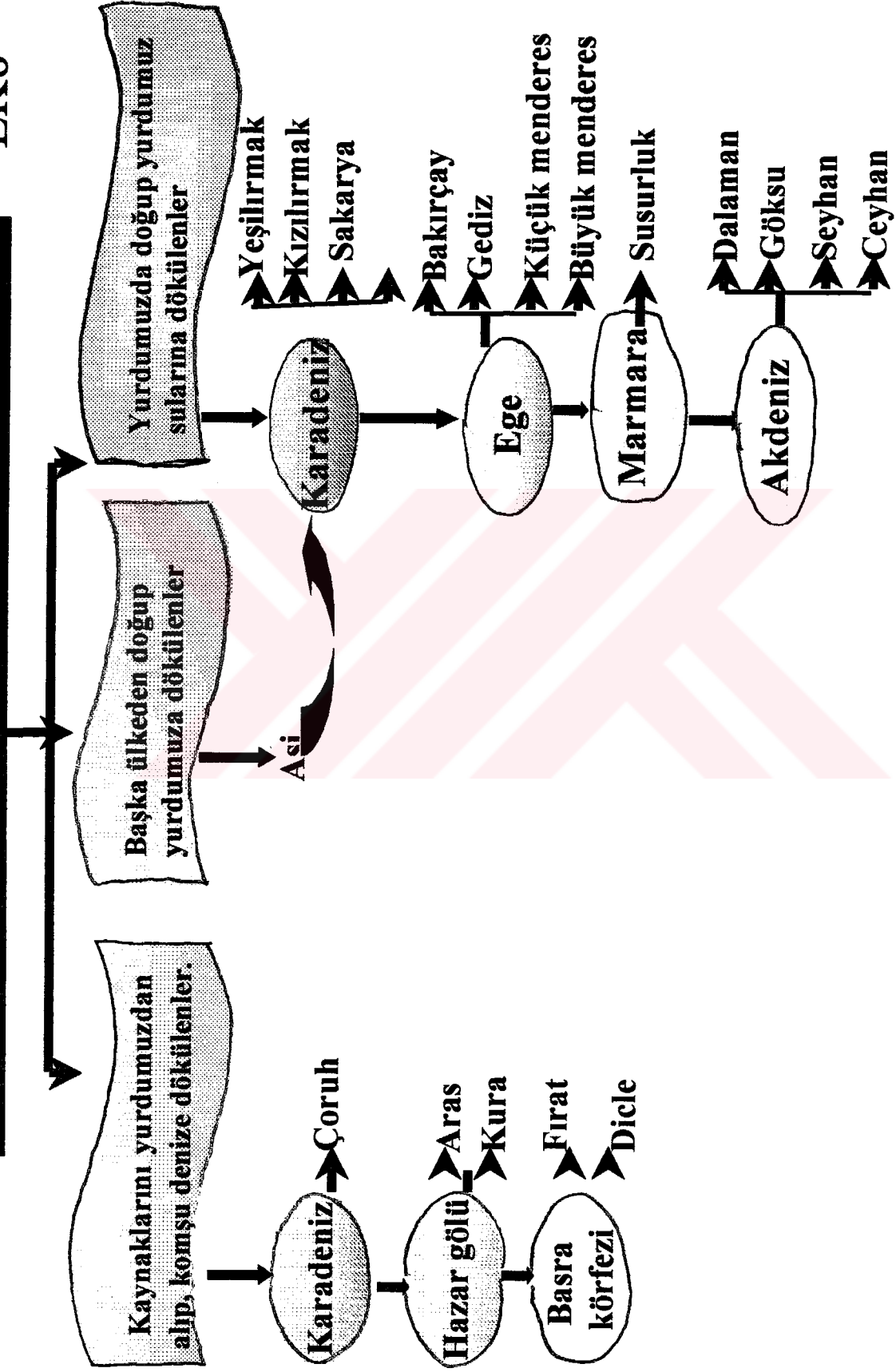
PLATO

Derin vadilerle yarılmış düzlüklerdir.

BAŞLICA AKARSULARIMIZ

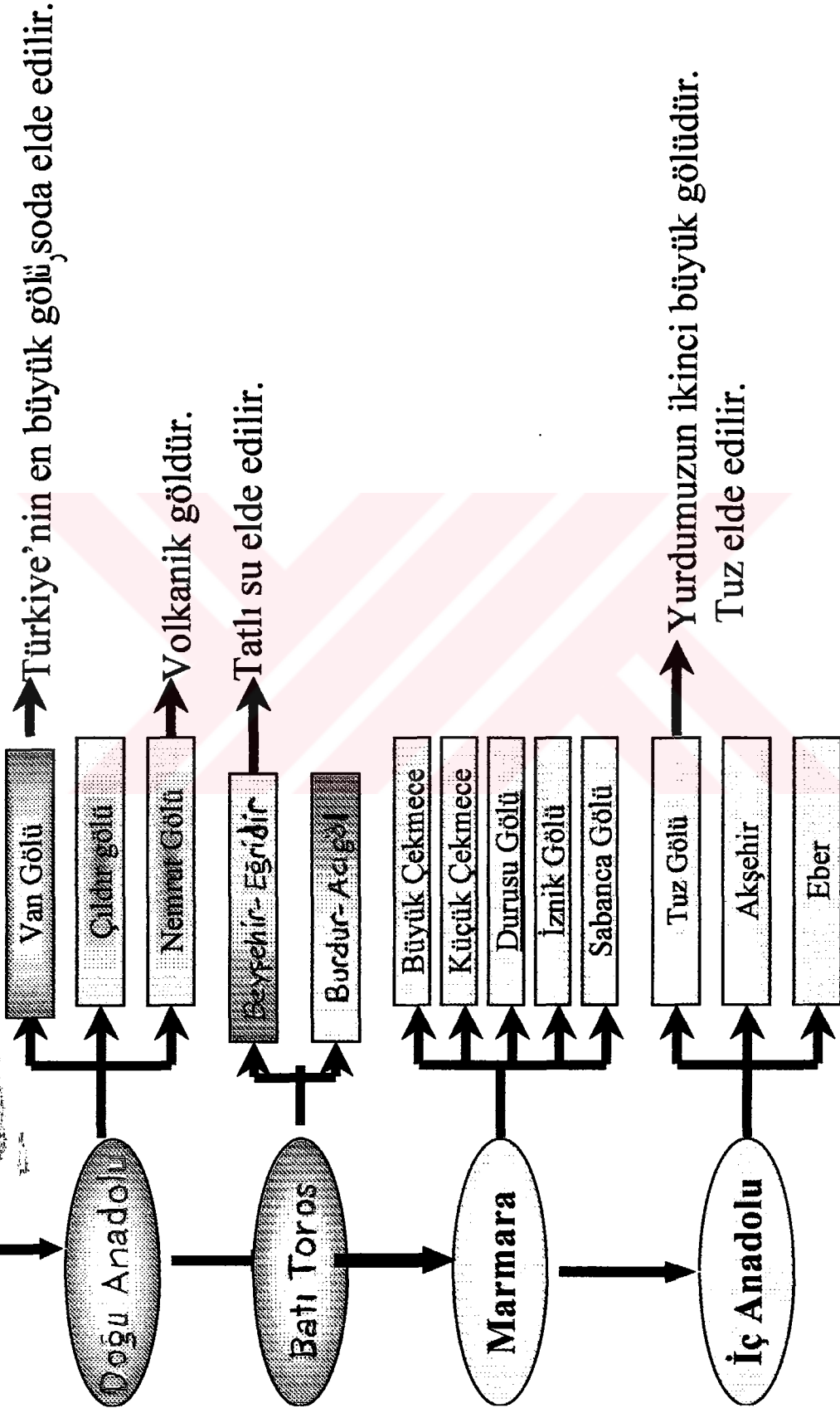
EK8

GÖL

EK9

Karalar içindeki çukurlarda birikmiş olan sulara denir.

AKDENİZ İKLİMİ

EK10

GENEL ÖZELLİĞİ

- Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır.
- En çok yağış kış mevsiminde düşer,

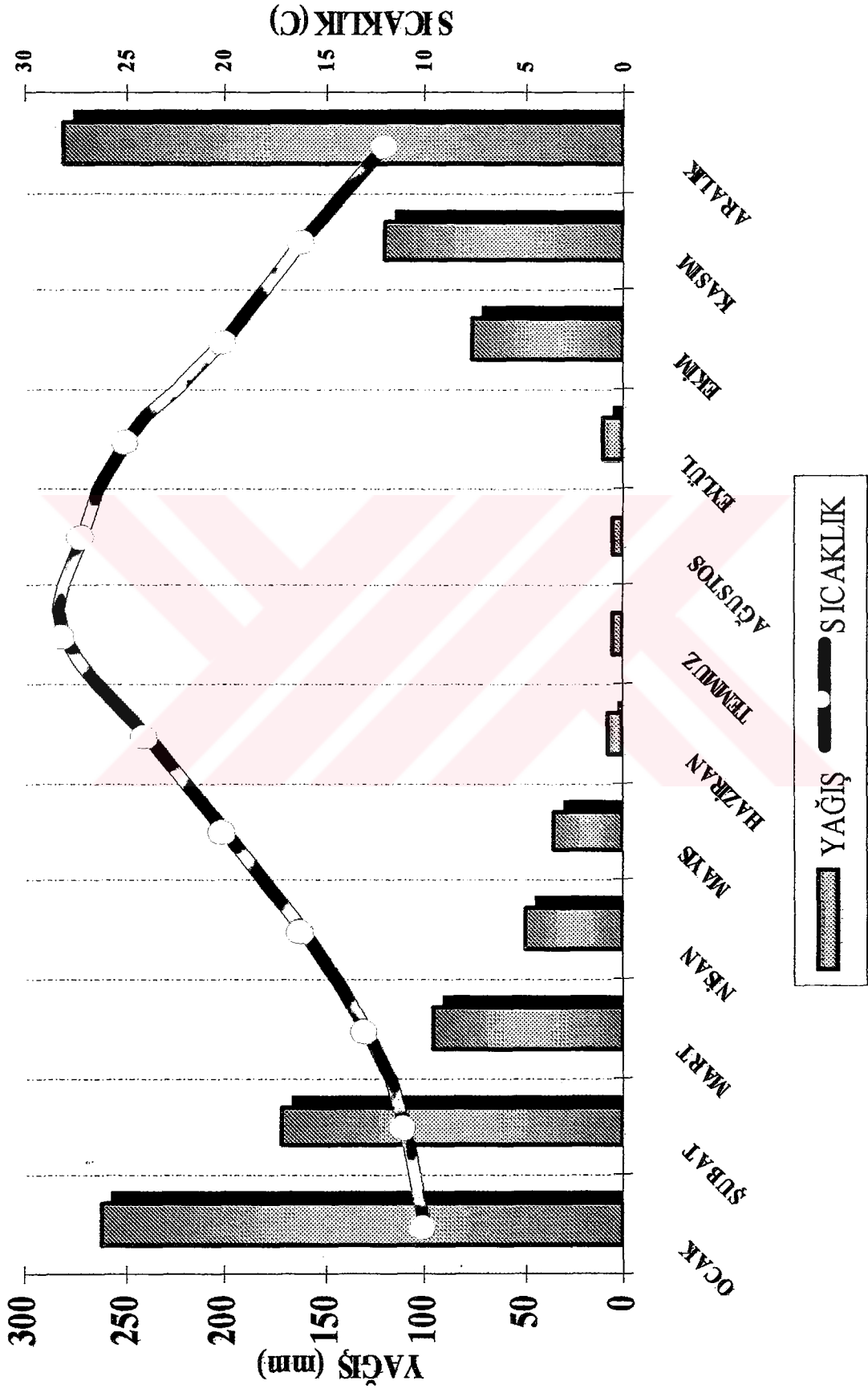
GÖRÜLDÜĞÜ YERLER

- Akdeniz Bölgesinde,
- Ege Bölgesinde,
- Marmara Bölgesinin güneyinde

Doğal bitki örtüsü makidir.

ANTALYA

EK11

KARADENİZ İKLİMİ

GENEL ÖZELLİĞİ

- Dört mevsim yağışlıdır,
- En az yağış ilkbahar ve sonbaharda düşer,
- Yıllık sıcaklık farkı diğer bölgelere göre en azdır.

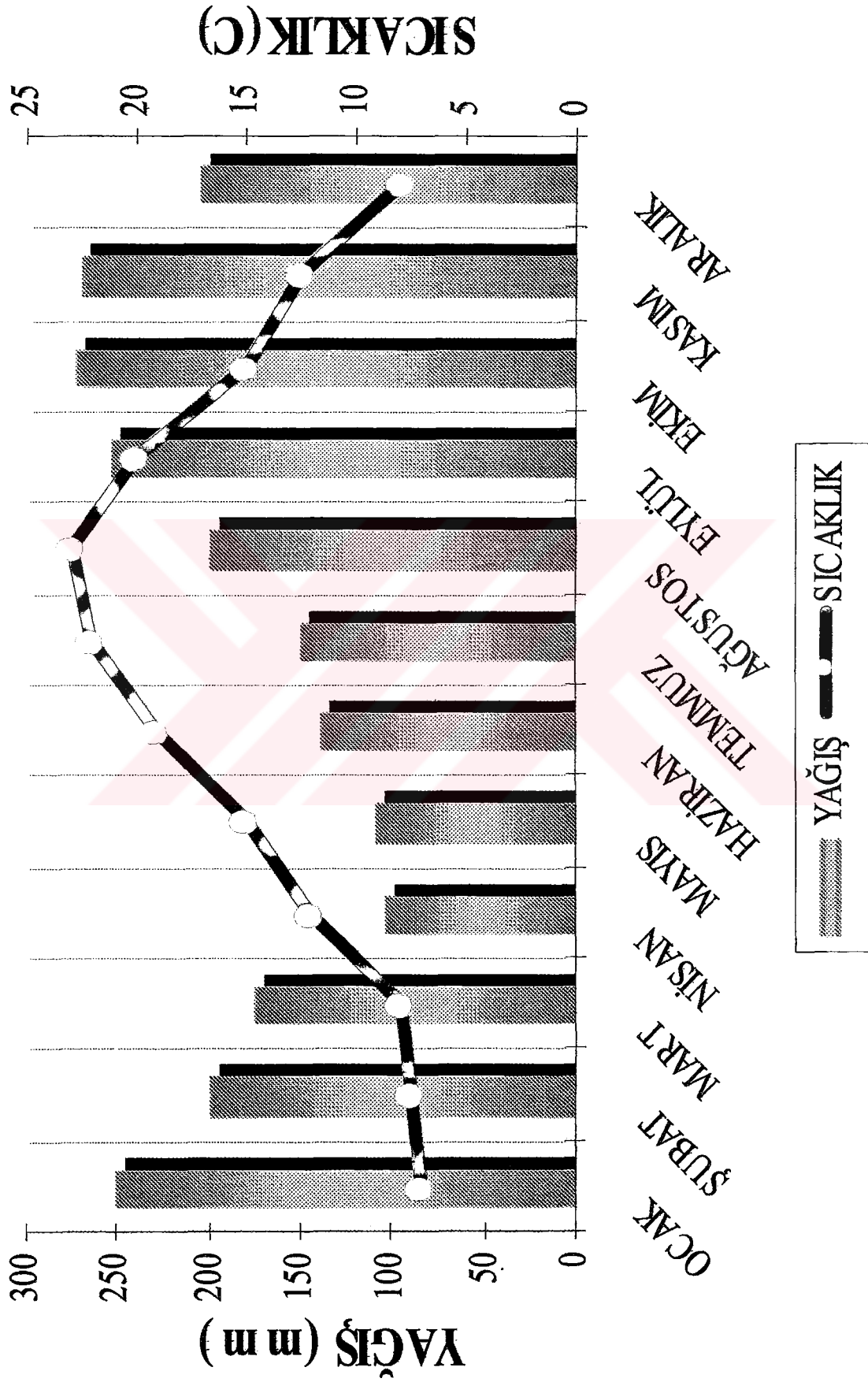
GÖRÜLDÜĞÜ YERLER

- Karadeniz Bölgesinde
(*en belirgin olarak etkisini Doğu Karadeniz bölümünde göstermektedir*).

Doğal bitki örtüsü ormandır.

EK13

RİZE

KARASAL İKLİM

EK14

GENEL ÖZELLİĞİ

Kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçer.

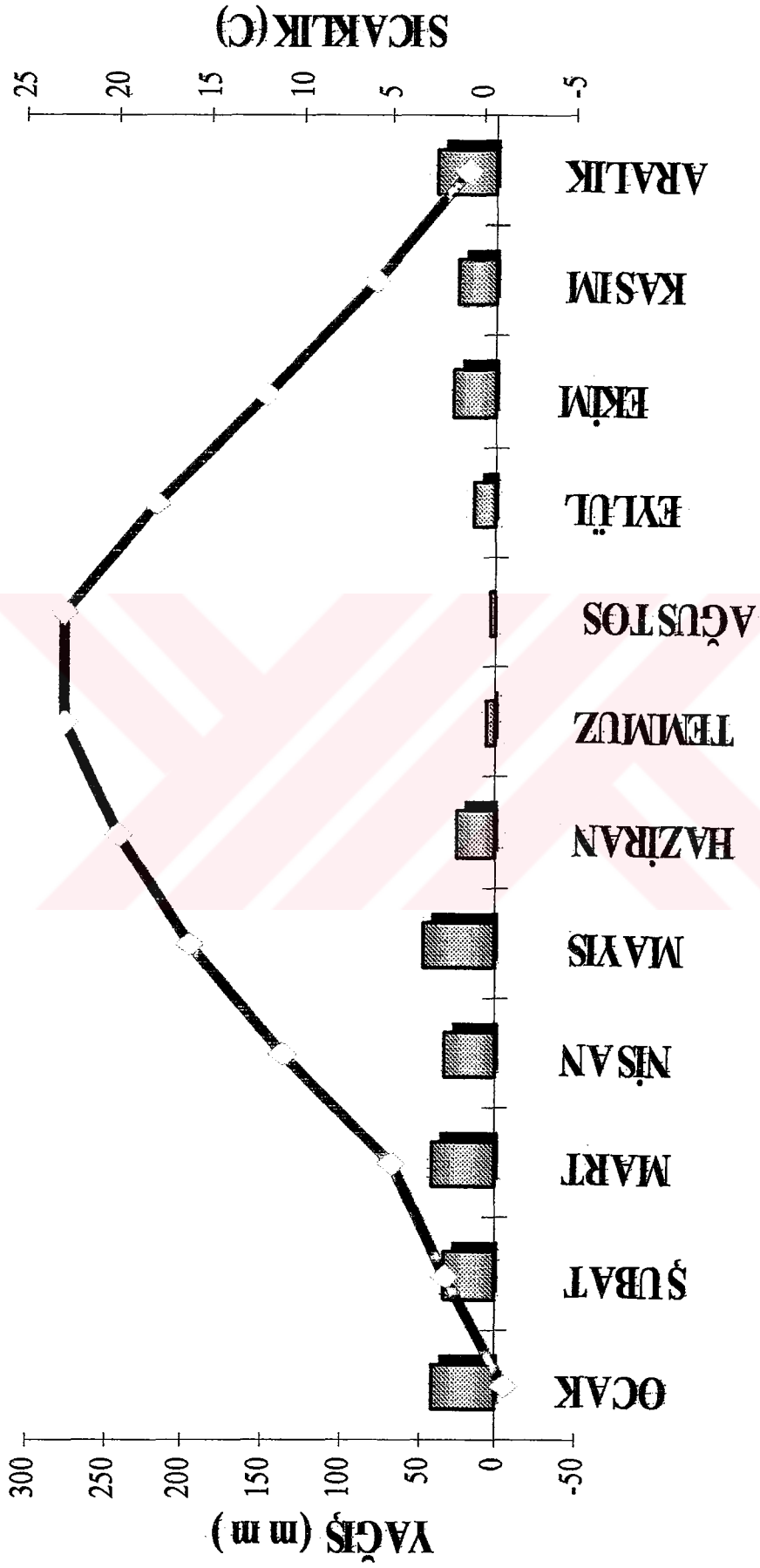
GÖRÜLDÜĞÜ YERLER

- İç Anadolu Bölgesi,
- Doğu Anadolu Bölgesi
- Güney Doğu Anadolu Bölgesi
- Marmara Bölgesinin kuzey kısmı.

Doğal bitki örtüsü boskırlardır.

EK15

KONYA

■ YAĞIŞ — SICAKLIK